

Marijan Vugdelija  
"BLAGO ONIMA KOJI TUGUJU: ONI ĆE SE UTJEŠITI" (Mt 5,4)

"Blessed are those who mourn: for they shall be comforted" (Mt 5,4)

UDK: 234.15:22.06

226.2/5:22.06

Izvorni znanstveni rad

Primljeno 4/2011.

135

Služba Božja 2 | 11.

### Sažetak

*Što se tiče blaženstva ožalošćenih, naznake kadre da rasvijetle njegovo tumačenje manje su brojne i manje rasvijetljujuće od onih u ostalim blaženstvima. U ovom slučaju odlučna naznaka stoji u parenetskom usmjerenju koje je Matej dodijelio čitavoj seriji blaženstava. Ako Matej nije dodao neku precizaciju jedino oznaci ožalošćenih, to je učinio jer je smatrao da je njezin religiozni domet dovoljno jasan. To je važno s točke gledišta našega studija: ne radi se više o osobama koje trebaju podnositi bolnu sudbinu, već o osobama koje su animirane određenim raspoloženjima srca koja su mila Bogu i u skladu s evanđeoskim idealom. Nije lako odrediti točnu narav tih raspoloženja; protumačili smo zašto nam izgleda da zaslužuje prednost tumačiti je u funkciji antiteze koja suprotstavlja sadašnji svijet i onaj budući.*

*Osim što Isus u ovom blaženstvu upućuje na buduću potpunu utjehu, na kraju povijesti, bilo osobne bilo cjelokupnoga čovječanstva, on nam stavlja na znanje da je jedna stvarna i tajna utjeha već sada dohvatljiva, u vremenu patnje i progonstva. Sa svojom riječju, koja objavljuje učenicima Božju ljubav za njih, uvodeći ih u jedan drugi način shvaćanja patnje i boli, Isus upućuje na najuzvišeniju i najistinskiju moguću utjehu. Tako, utjeha Izraela koju nagoviješta Izaija ostvaruje se u stupnjevimima. Radost i utjeha sada su pomiješane sa žalošću, kao jedan smiješak među suzama. Ali smiješak ne će biti nikada nadvladan. Pripada mu vječnost (Mt 25,46; usp. Iv 16,16-22; 1 Kor 7,30-31; Rim 8,18-39).*

*Ključne riječi: Isusova blaženstva, patnja, tuga, utjeha, radost.*

Prema sudu velike većine tumača, blaženstvo onih koji tuguju i blaženstvo onih koji gladuju nisu drugo doli varijacije ili proširenja prvoga blaženstva. Očito je da prva tri blaženstva oblikuju nerazdvojnu cjelinu; ona su kao trostruki izražaj jedne jedine izjave: "Blago siromasima". Stoga blaženstva tugujućih i gladnih treba tumačiti u tijesnoj povezanosti s blaženstvom siromaha. Ona su zapravo pojašnjenja prvoga.<sup>1</sup> Obećavajući da će tugujući "biti utješeni" i da će gladni "biti nasićeni", ta blaženstva se zaustavljaju na dva posebna vida sreće koju će donijeti sa sobom dolazak kraljevstva Božjega.<sup>2</sup> Ne čini nam se, stoga, neosnovano prepoznati u njima dvije konkretne primjene obećanja formuliranoga u prvom blaženstvu.

I Stari i Novi zavjet ističu da su smrt (Mt 9,15; Otk 18,7), grijeh i zlo (Jak 4,8-10; 1 Kor 12,21) trajni uzročnici stanja žalosti, jer znače kidanje osobnih veza između osoba koje se međusobno vole, uvažavaju i trebaju jedni druge. Ukoliko Bog sada obećava da će takvi biti utješeni, to onda znači da će u potpunosti biti odstranjeni uzroci žalosti: grijeh, zlo i smrt.

Ožalošćenima (Mt 5,4; Iz 61,2) se ovdje obećaje da će biti utješeni. Jedan koji je pomazan Duhom došao je utješiti sve one koji tuguju. Oni koji tuguju čine to zbog prividne sporosti Božje pravednosti. Približava se vrijeme kada će oni biti utješeni (Otk 7,17; 21,4). Izričaj "oni će biti utješeni", ovdje je "božanski pasiv": Bog je onaj koji će ih utješiti. Dakle, nije riječ o ljudskoj utjesi, nego o utjesi koja dolazi od Boga. To naviješta na svoj način dolazak kraljevstva Božjega.<sup>3</sup>

"Blago onima koji tuguju" (Mt 5,4)! "Blago onima koji sada plaču" (Lk 6,21)! To zvuči smiješno! To izgleda paradoksalno! Ako oni tuguju, kako su oni radosni? Ako su sretni, zašto bi plakali? Kako se vidi, ove biblijske izjave su u najmanju ruku iznenađujuće. Kako može biti riječ od Boga, ona koja siromahe i one koji tuguju proglašava blaženima?

Nije se pravedno prema blaženstvima, ako ih se shvaća samo kao upućivanje na drugačijost neba. Istina, prema svjedočanstvu Otkrivenja (21,4) u nebu će sve biti mnogo drukčije; sve će biti konačno i konačno važeće: "I otrt će im svaku suzu s očiju te

---

<sup>1</sup> Usp. A. Rebić, *Blaženstva* (KS), Zagreb, 1986., str. 39.

<sup>2</sup> L. Sabourin smatra da grčki termin *penthountes* (ožalošćeni) odražava izvorni hebrejski termin *aniyyim*, koji je značio približno kao i 'anawim, ali s naglaskom na ideji "ožalošćenja" (Il Vangelo di Matteo, I., str. 374 sl.).

<sup>3</sup> Vidi: J. Vadakkedom, *Proclamation of the Kingdom of Heaven: The Structural Key to the Gospel of Matthew*, u: Bible Bhashyam 1 (2010.), str. 3-33, ovdje 15.

smrti više neće biti, ni tuge, ni jauka, ni boli više neće biti jer - prijašnje uminu”.

Treba ipak reći da nebo nije jednostavno preobrat zemaljskih odnosa po načelu: “Tko je ovdje na zemlji patio, tko je bio siromašan i tko je provodio žalostan život, taj onda više neće trpjeti; taj će onda bogat biti i radovati se”. Ako bi to bilo tako, onda bi također moralo važiti: “Tko se ovdje na zemlji radovao, tko je imao svega u izobilju, on će onda morati vječno patiti i zauvijek oskudijevati”. Te predodžbe ne odgovaraju Bibliji. Pavao u poslanici Galaćanima kao plodove Duha nabraja: “Ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrotu, vjernost” (5,22). Prema Pavlovu shvaćanju, vjernik ima udjela u tim darovima već u ovome životu, a ne tek u nebu.

Ako nebo nije jednostavno preobrat zemaljskih odnosa, a blaženstva nisu jednostavno jeftino tješjenje na onostranost: tko su onda “ti žalosni koji će se utješiti?” I na koju se žalost tu misli? Postoji li neka žalost koja se na paradoksalan način može pretvoriti u sreću i u radost?<sup>4</sup>

Obično se ovo blaženstvo shvaćalo i tumačilo kao pobožna žalost, koju izaziva istinsko kajanje nad grijesima.<sup>5</sup> Ali to tumačenje je daleko od Isusove misli, iako to nije isključeno. Ne može se to tugovanje uzeti ni kao osjećaj koji je nastao u nutrini ljudskih bića pod pritiskom životnih nevolja. Što onda znači ta izjava? Da bismo proniknuli njezin smisao, trebamo vidjeti izvor našega blaženstva, njegov evanđeoski kontekst i značenje riječi koje su u njemu upotrijebljene.

## 1. PREDAJA I REDAKCIJA

I ovo drugo blaženstvo potječe iz izvora Q i ide vjerojatno u obliku koji je očuvan u Luke na povijesnoga Isusa. U Luke naše blaženstvo glasi: “Blago vama koji sada (*νῦν*) plaćete (*οἱ κλαίοντες*): vi ćete se smijati (*γελᾶσθε*)!” (Lk 6,21b). Sadržajno je ta formulacija jednaka Matejevoj, ali ima drugačiji izbor riječi i upotrebljava drugo lice plurala. Velika većina stručnjaka smatra da su *κλαίειν* (plakati) i *γελᾶν* (smijati se) u Luke izvorni. Izbor

<sup>4</sup> Vidi: V. Hildebrandt, *Gedanken zu zwei Seligpreisungen*, u: *Pastoralblatt* 2 (2009.), str. 41-48, ovdje 41.

<sup>5</sup> R. Bultmann, “*cl. Penthos, Pentheo*”, u: *TDNT*, VI., str. 40-43, ovdje 43; W. F. Albright and C. S. Mann, *Matthew* (AB), New Yorke, Doubleday, 1971., str. 46. Usp. J. Maniparanpil, *Happiness of the Mourners! (Mt 5,4)*, u: *Jeevadhara* 230 (2009.), str. 116-126, ovdje 117.

izričaja "oni koji tuguju" i "oni će se utješiti" u Mateja mogao bi biti plod ujednačivanja s Iz 61,2. Naprotiv, iz rječničko-statističkih i teoloških razloga smatra se da taj "sada" (νῦν) u Lukinoj formulaciji nije pripadao izvornom tekstu, nego da je to njegov dodatak.<sup>6</sup>

Združivanje glagola "utješiti" i "ožalošćeni" češće se susreće u Bibliji.<sup>7</sup> Treba ipak reći da u nijednom drugom pasusu taj odnos nije tako precizan i snažan kao u Izaijinoj formulaciji: "utješiti sve ožalošćene" (Iz 61,2).<sup>8</sup> Susrećemo ga i u Sir 48,24, gdje se o proroku Izaiji veli: "U silini duha vidio je stvari posljednje i tješio je ožalošćene na Sionu". Očito je da Sirah aludira na pasus kojim se mi bavimo, jedini tekst Biblije u kojem se govori o "ožalošćenima na Sionu". Taj mudrac shvaća Izaijina obećanja kao ona koja se odnose na "kraj vremena" (אחרית הארץ; τὰ ἔσχατα).<sup>9</sup> Drugo blaženstvo, koje još više naglašava eshatološko gledište, preuzima svoje termine iz Iz 61,210, ali unoseći premještaj naglasaka koji se savršeno podudara s načinom kako se Isus izražava: "utješiti ožalošćene" bit će zadaća Boga radije nego proroka (Sir ) ili vjesnika koji je primio slično poslanje (1QH 18,15). Prema Izaijinu proroštvu, "utješiti sve ožalošćene" (61,2) bijaše poslanje povjereno glasonoši radosne vijesti. Govoreći ožalošćenima da "će oni biti utješeni", Isus naviješta njima da Bog stoji da ih utješi; stvarni smisao pasivnoga oblika ne ostavlja nikakve sumnje: podrazumijeva se da "će biti utješeni (od

<sup>6</sup> Usp. S. Schulz, *Q - Die Spruchquelle der Evangelisten*, Zürich, 1972., str. 77 sl.; H. Frankemölle, *Die Makarismen (Mt 5,1-12; Lk 6,20-23). Motive und Umfang der redaktionellen Komposition*, u: *BZ NF 15* (1971.), str. 52-75; H. Merklein, *Die Gottesherrschaft als Handlungsprinzip* (Echter Verlag), 1978., str. 49; H. Weder, *Die "Rede" der Reden. Eine Auslegung der Bergpredigt heute* (TVZ), Zürich, 1987., str. 56.

<sup>7</sup> *Usp. Post 37,34-35; 2 Sam 13,37.39; 1 Ljet 7,22.*

<sup>8</sup> Značajno je u tom pogledu da u Septuaginti za "razveseliti ožalošćene" stoji izričaj "parakalesai pantas tous penthountas". Matej u drugom blaženstvu upotrebljava upravo te grčke termine: *penthountes* (ožalošćeni) i *paraklethesontai* (bit će utješeni).

<sup>9</sup> Usp. G. Giavini, *Discorso della Montagna* (EMP), Padova, 1980., str. 39.

<sup>10</sup> Usp. J. Nolland, *The Gospel of Matthew* (Grand Rapids), Michigan - Cambridge, 2005., str. 201; J. Gnlika, *Das Matthäusevangelium. 1. Teil* (Herd. theol. Kommentar zum NT), Freiburg i. Br., 1986., str. 122. Znakovito je u tom pogledu da Matej u svojoj formulaciji našega blaženstva ne govori više o "onima koji plaču" (tako Lk 6,21c) nego o "onima koji tuguju" (Mt 5,4). Razlog se nalazi u tome da je on izričaj "oni koji tuguju" našao u tijesnoj povezanosti s glagolom "tješiti" (παρακαλεῖν) u Iz 61,2, i ostavio ga u svojoj formulaciji drugoga blaženstva.

Boga)".<sup>11</sup> Odatle proizlazi da Isus ne želi dodijeliti sebi poslanje tješitelja, nego rezervira Bogu brigu da utješi ožalošćene, kao i da nasiti gladne.

Ovisnost koju pokazuju prvo i drugo blaženstvo u odnosu na proroštvo Iz 61,1-2, čini shvatljivim prijelaz od jednoga na drugo, od siromaha (ʿanavim, πτωχοί) na ožalošćene (ʿabelim, πενθοῦντες). Isto združivanje tih termina nalazi se i u 1QH 18,14-15, u ovisnosti od Izaijina teksta. Ne poznamo druge tekstove u kojima ti termini dolaze zajedno u jednom više ili manje sličnom kontekstu.<sup>12</sup> Stoga se tumači slažu da je Matejeva formulacija ovoga blaženstva nadahnuta na Iz 61,2b.<sup>13</sup> I red blaženstava u Mateja odgovara Iz 61,1-2: Mt 5,3 aludira na 61,1, a Mt 5,4 na 61,2.<sup>14</sup>

U Izaijinu kontekstu, zajednica žali opustošenje svetoga grada (usp. Iz 3,6). Ipak, ona nije izgubila nadu, ne očajava nad tim stanjem svijeta kao konačnim stanjem, nego žali da kraljevstvo Božje nije još došlo. Izaijino poslanje uključuje već tješjenje onih koji tuguju na Sionu.<sup>15</sup> Na kraju izgnanstva Bog će utješiti narod (Iz 40,1-2) ustanovljujući svoje kraljevstvo na Sionu (Iz 52,7).<sup>16</sup> Isus je protumačio svoj ministerij u programatskom govoru navodeći Izaijine riječi (Iz 61,1-3; Lk 4,18-22), što sigurno odzvanja i u blaženstvima.

<sup>11</sup> Upotreba pasivnoga oblika da se izbjegne izravno izgovaranje imena Božjega, uobičajen je postupak u Židova. Usp. G. Dalman, *Die Worte Jesu*, I, str. 183-185; M. Smith, *Tannaïtic Parallels to the Gospels*, Philadelphia, 1951., str. 152; F. Blass - A. Debrunner - R. W. Funk, *A Greek Grammar of the NT*, & 130,1.

<sup>12</sup> Drugdje se združivanje tih termina (usp. Iz 24,4-7; Am 8,6-8; Ps 35,10.14; Sir 7,32-35) događa u potpuno drugom kontekstu. Na primjer Sir 7,32-35: "I siromahu (πτωχῶ 'ebyon) pruži ruku, / da bude savršen tvoj blagoslov. /.../ Ne uklanjaj se od onih koji plaču, / već s tužnima (πενθοῦντων 'abelim), budi i ti tužan. / Ne zaboravi posjetiti bolesnika...".

<sup>13</sup> Vidi: B. T. Viviano, *"The Gospel according to Matthew"*, u: R. E. Brown et al. (eds.), *NJBC* (TPI), Bangalore, 2002., str. 630-674, ovdje 640; F. Zeilinger, *Ein Kommentar zur "Bergpredigt" Matthäus 5 - 7* (Kohlhammer), Stuttgart, 2002., str. 39.

<sup>14</sup> Usp. W. D. Davies - D. C. Allison, *A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel according to Saint Matthew* (T & T. Clark), Edinburgh, 1988., str. 447.

<sup>15</sup> Usp. D. J. Harrington, *The Gospel of Matthew* (SP; The Liturgical Press), Collegeville, 1991., str. 79; J. Maniparanpil, *Happiness of the Mourners!* (*Mt 5,4*), u: *Jeevadhara* 230 (2009.), str. 116-126, ovdje 119.

<sup>16</sup> Vidi: A. Leske, *"Matthew"* (The International Bible Commentary; TPI), Bangalore, 1998., str. 1317-1396, ovdje 1336; B. Odobašić, *Radost povratka na Sion* (Iz 49,14-26), u: *Spe gaudentes - U nadi radosni*. Zbornik u čast fra Celestina Tomića, Zagreb, 1997., str. 108-127, posebno 118-123.

Osim toga, često se priziva na Ps 126 kao na mogući izvor na kome bi se nadahnjivalo ovo blaženstvo, posebno u Lukinoj verziji: "Blago vama koji sada plačete: vi ćete se smijati (Lk 6,21).<sup>17</sup> Podsjećajući hodočasnike na radosne dane povratka iz izgnanstva, psalmist veli: "Usta nam bjehu puna smijeha (*sehog*), a jezik klicanja (*rinnah*) (r. 2). Povratnici opet bijahu "radosni" (*semehim*) (r. 3). Na taj način se ostvaruje opći zakon: "Oni koji siju u suzama, žanju u pjesmi. / Išli su plačući noseći sjeme sjetveno: vraćat će se s pjesmom noseći snoplje svoje" (rr. 5-6). U r. 2 "smijeh" je paralelan s "pjesmama radosti"; u r. 6 "pjesma radosti" oprečna je "plaču" (*bakoh*). Ne samo da misao odgovara onoj iz blaženstva, nego su i izričaji vrlo srodni: ne ostaje doli jedan korak da se stigne do antiteze "smijeh" i "plač".

## 2. TUMAČENJE PRVOGA DIJELA BLAŽENSTVA: "BLAGO ONIMA KOJI TUGUJU!" (μακάριοι οἱ πειθοῦντες)

Isus proglašava blaženima one koji tuguju. Proglašavati nekoga tko tuguje blaženim, čestitati mu, kao da bi kod njega postojao nekakav razlog za radost, to je već vrlo neobično. Žalost zove na sažaljevanje, ne na čestitanje.<sup>18</sup> Očito, Isus ovdje stvari stavlja naglavačke. Kako može on to činiti, a da to ne bude neprimjereno za one koji tuguju ili samo kao prazno tješjenje na daleku budućnost?

### 2.1. Značenje izričaja na Isusovoj razini

Isus proglašava "ožalošćene" blaženima, jer će se oni utješiti,<sup>19</sup> jer će iskusiti Božju utjehu. Prva tri blaženstva su izražaj radosne vijesti. Mnogi tekstovi Staroga zavjeta predstavljahu siromahe, ožalošćene i gladne kao povlaštene nadarbenike eshatološkoga Božjeg zahvata (usp. Ps 145,14; 146,7-9; Iz 29,18 sl.; 35,5 sl.). Ova blaženstva naviještaju upravo da je taj zahvat sada vrlo blizu ili da je već na djelu. Prvotno su siromasi i ožalošćeni bili spomenuti prije svega jer

---

<sup>17</sup> Usp. F. Hauck, *Das Evangelium des Lukas* (THKNT III.), Leipzig, 1934., str. 84; W. Grundmann, *Die Bergpredigt nach der Lukasfassung*, u: *Studia Evangelica* (TU 73), Berlin 1959., str. 180-189, ovdje 184.

<sup>18</sup> Usp. L. Morris, *The Gospel according Matthew* (Grand Rapids), Michigan, 1995., str. 97.

<sup>19</sup> Usp. R. T. France, *The Gospel of Matthew* (Grand Rapids), Michigan - Cambridge, 2007., str. 165.



je njihova bijeda pružala brizi Božjoj prigodu da se pokaže i da potvrdi dolazak njegova Kraljevstva tako kako ga se očekivalo. Ta "teološka optika" dopuštala je uklapanje Blaženstava u okvir Isusova ministerija i njegova proglasa "radosne vijesti".<sup>20</sup> Dakle, "drugo blaženstvo se uklapa u njegovo poslanje".<sup>21</sup>

Cijela jedna serija proročkih tekstova, od kojih je najznačajniji Iz 61,1-9, naviještala je dolazak mesijanskih vremena kao moment u kojem će Jahve konačno utješiti svoj narod. Tu među ostalim čitamo: "Duh Jahve Gospoda na meni je / jer me Jahve pomaza, / posla me da radosnu vijest donesem ubogima, / da iscijelim srca slomljena... / da utješim sve ožalošćene, / da razveselim ožalošćene na Sionu" (Iz 61,1-3). Isus shvaća svoje poslanje kao ostvarenje te poruke (Mt 11,5 = Lk 7,22; 4,16-21). To potvrđuje i Luka kad cjelokupno Isusovo djelovanje sažima u ovim riječima: "(Vi znate) kako Isusa iz Nazareta *Bog pomaza Duhom Svetim* i snagom, njega koji je, jer Bog bijaše s njime, prošao zemljom čineći dobro i *ozdravljajući* sve kojima bijaše ovladao đavao" (Dj 10,38). Da se Isusovo poslanje sastojalo bitno u tome da utješi ožalošćene, to se daje zaključiti i iz njegovih znamenitih riječi koje je upravio svim vrstama patnika: "Dođite k meni svi koji ste umorni i opterećeni i ja ću vas odmoriti" (Mt 11,28).<sup>22</sup>

Ako Matej aludira na taj znameniti Izaijin tekst, on vidi obećanje utjehe za ožalošćene u svjetlu eshatološkoga horizonta, koji je s Isusom nastupio. I doista, nazočnost Isusova među ljudima bila je pozdravljena od starca Šimuna kao utjeha Izraela. Taj pravedan i bogobojazan čovjek, "koji je iščekivao Utjehu (παράκλησιν) Izraelovu" (Lk 2,25), snagom Duha Svetoga prepoznao je u Marijinu sinčiću "Pomazanika Gospodnjega" (2,26) koji ostvaruje tu Utjehu (2,29-30). Zbog same činjenice njegove prisutnosti, utjeha i radost ulaze u dušu onoga koji ga slijedi: "Mogu li svatovi tugovati dok je s njima zaručnik?" (Mt 9,15). Dok je on s njima, ne smije biti žalosti za učenike. Međutim, za Mateja ta nazočnost se produžuje u Crkvi od uskrsnuća pa sve do kraja povijesti. On u stvari i ne govori o Isusovu uzašašću

<sup>20</sup> L. Sabourin, *Il Vangelo di Matteo*, I., str. 369.

<sup>21</sup> F. Mušura, *Proglas Zakona ljubavi. Analiza Isusova Govora na gori* (Svjetlo Riječi), Sarajevo, 1990., str. 48.

<sup>22</sup> Očito je da je Isus iz Nazareta "taj Izaijin proglas shvatio kao osobni nalog, koji se treba ispuniti ovdje i sada i uvijek iznova: 'Ukrijepite ruke klonule, učvrstite koljena klecava! / Recite preplašenim srcima: Budite jaki, ne bojte se! Evo Boga vašega, ..., on sam hita da nas spasi!' (Iz 35,3-4) / P. Lapide, *Die Bergpredigt - Utopie oder Programm?* (Matthias-Grünewald-Verlag), Mainz, 1992., str. 32 /.

na nebo, niti o Isusovu odlasku s ovoga svijeta; Učitelj ostaje sa svojim: "Evo, ja sam s vama u sve dane, sve do svršetka svijeta" (Mt 28,20; usp. 1,22-23; 18,20).<sup>23</sup> Stoga ni vrijeme Crkve ne može i ne smije biti vrijeme žalosti.

Razlog proglašavanja blaženima onih koji tuguju, u kontekstu Isusova navještaja je jasan. Isti je kao i onaj u zaključnom dijelu Izaijine knjige, na čiju se jezičnu uporabu Matej ovdje priključuje: trenutačna žalost Jahvinih siromaha gubi kroz najkraće vrijeme svoj povod. Taj u njihovoj žalosti bolno izgubljeni i priželjkivani Božji spas stoji već neposredno pred vratima: tada kod Izaije kraj izgnanstva za Judejce, sada kod Isusa dolazak kraljevstva Božjega za njegove slušatelje. To Kraljevstvo vidljivo stupa na scenu s Isusovim djelom koje donosi blagoslov i oslobođenje. Dakle, dolazak kraljevstva Božjega podaruje siromasima i ožalošćenima u narodu Božjem pravo, vraća im ponovno njihovo udioništvo na velikim Božjim obećanjima. Stoga njihova situacija stvarno nije više ona žalosti, nego ona radosti ili u najmanju ruku napete predradosti. Zato ih Isus proglašava blaženima.<sup>24</sup>

Ovo blaženstvo, jednako kao i ono siromaha, nadovezuje se na Iz 61,1-3. Polazeći od tog proroštva, Isus naviješta radosnu vijest nesretnicima: dolazak Kraljevstva nebeskoga brzo će staviti kraj njihovoj nevolji. U toj perspektivi ožalošćeni tvore sa siromasima i gladnima jednu samu skupinu razbaštinjenih; utjeha koja je njima obećana koincidira s preobratom ljudskih situacija, koji će se zbiti s uspostavom kraljevstva Božjega.

Stupanjem na scenu toga novoga svijeta u Isusovim riječima i djelima Bog se objavljuje kao kralj kojega je prvenstvena zadaća da bude zaštitnik i branitelj siromaha i ojađenih.<sup>25</sup> Pravedno kraljevanje jednoga kralja prosuđuje se mjerom njegove brige za siromahe. Bog mora nužno djelovati u korist siromaha, onih koji gladuju i onih koji sada tuguju. Isusovo milosrdno ophođenje s tim skupinama društva, konkretni je dokaz da je to Božje postupanje već na djelu u svijetu. Zapravo, "izvorna blaženstva o 'siromasima', 'ožalošćenima' i 'gladnima' izražavaju Isusovo

---

<sup>23</sup> Vidi: F. Zeilinger, *Ein Kommentar zur "Bergpredigt" Matthäus 5-7* (Kohlhammer), Stuttgart, 2002., str. 40.

<sup>24</sup> Tako: M. Kehl, "Selig die Trauernden, denn sie werden getröstet werden" (Mt 5,4), u: *Geist Leb 2* (2000.), str. 96-97, ovdje 96.

<sup>25</sup> Usp. B. T. Viviano, "The Gospel according to Matthew", u: R. E. Brown et al. (eds.), *NJBC (TPI)*, Bangalore, 2002., str. 630-674, ovdje 640.



poslanje potrebnima u Izraelu i dolazak nove ere u povijesti spasenja”.<sup>26</sup>

Tko su oni kojima se Isus obraća u ovom blaženstvu? Kao što su oni bolesni koje je Isus iscijelio, stvarno bolesni, oni grješnici s kojima je on jeo, stvarno bili grješnici, tako su i ovi siromasi, gladni i ožalošćeni ljudi koji su stvarno pogođeni siromaštvom, glađu i patnjom.<sup>27</sup> Dakle, “ožalošćeni, oni koji sada plaču, to su oni koje psalmista naziva ‘siromasima Jahvinim’. Oni su najčešće proganjani, zlostavljani, gurani u stranu, zapostavljeni, pritisnuti, gaženi, iskorištavani, pa su stoga vazda suznih očiju, zaplakani i žalosni”.<sup>28</sup> Oni su ožalošćeni dok god ne dođe Gospodin i ne uspostavi svoje Kraljevstvo. Onda će se radovati i veseliti. Tada će biti utješeni.

Koliko god to tumačenje bilo osvjetljujuće za ondašnju situaciju Isusovog nastupa, čini se da ono nas danas ne zadovoljava, barem ne na prvi pogled. Jer mi moramo živjeti sa žalosnim iskustvom, da i nakon dolaska kraljevstva Božjega, iza Isusova uskrsnuća i poslanja Duha Svetoga još uvijek postoji mnogo žalosti i mnogo ožalošćenih u narodu Božjemu. Dar spasenja u Isusu Kristu očito nije doveo do trajnoga stanja utješivosti svih ožalošćenih.<sup>29</sup> Isusovi učenici još uvijek trpe progonstvo (Mt 5,10-12). Sin Čovječji nije došao u svoj svojoj slavi (24,29-31). Božja volja se ne vrši na zemlji kako je to na nebu (6,10). Gotovo se ima dojam da pravednici trpe, dok zlikovci prosperiraju. Očito da Bog još nije izveo očekivani preokret situacija. Stoga se samo od sebe postavlja pitanje: Koji smisao ima još ovo blaženstvo ožalošćenih u jednoj tako promjenjenoj situaciji naroda Božjega, dakle za nas danas? Da bismo odgovorili na to pitanje, potrebno je u svjetlu Božje riječi vidjeti tko su ti ožalošćeni o kojima govori drugo blaženstvo, koji je Božji odnos prema njima i na koji će ih način Bog utješiti.

## 2.2. Značenje izričaja na razini Matejeve redakcije

To tumačenje, koje vrijedi za razinu Isusove namjere, je li međutim još takvo s gledišta evanđelistove namjere? Potreba

<sup>26</sup> Isti, *Ondje*. Usp. J. Maniparanpil, *Happiness of the Mourners! (Mt 5,4)*, str. 123.

<sup>27</sup> Tako: H. Merklein, *Die Gottesherrschaft als Handlungsprinzip* (Echter Verlag), 1978., str. 51.

<sup>28</sup> A. Rebić, *Blaženstva* (KS), Zagreb, 1986., str. 39.

<sup>29</sup> Usp. Isti, *Ondje*; J. Gnilka, *Das Matthäusevangelium*. 1. Teil (Herd. theol. Kommentar zum NT), Freiburg i. Br., 1986., str. 123.

toga razlikovanja izmiče najvećem dijelu tumača. Otuda moralizatorska tumačenja, koja ne uočavaju izvornost poruke koju Isus izražava pomoću blaženstava; otuda također tumačenja koja, ograničavajući se da promatraju bijedu ožalošćenih, zanemaruju parenetsku preokupaciju evanđelista.<sup>30</sup> Ako je istinito da se u prvotnoj formulaciji blaženstava ožalošćeni nisu razlikovali od siromaha i gladnih, isto je tako istinito da Matej ne govori više jednostavno o "siromasima", već o "siromasima duhom", tj. o poniznima i blagima, i da ne govori više o osobama koje podnose patnje gladi, već o onima koji žarko žude za pravednošću. Stoga i "ožalošćene" iz našega blaženstva treba shvatiti u duhovnom i moralnom smislu.<sup>31</sup>

U slučaju drugih blaženstava dvostruke predaje, Matej je napravio preinake koje jasno očituju duhovno značenje koje im on doznačuje. Ništa od toga se ne obistinjuje u slučaju ožalošćenih. Ništa ne izražava religiozni domet te oznake. Ništa, ako se izuzme kontekst koji tvori sveukupnost blaženstava. U jednom kontekstu koji stavlja naglasak na religiozne i moralne stavove, "ovo blaženstvo nije jedino obećanje utjehe, nego je također etički imperativ".<sup>32</sup> G. Strecker ispravno primjećuje da, ako je u predaji koju je Matej upotrebljavao particip *πειθοῦντες* imao "pasivni" smisao naznačujući mučnu situaciju, to se više ne obistinjuje na razini redakcije: sada se radi o aktivnom stavu, koji se dodjeljuje ne više "ožalošćenim" osobama, već osobama koje se žaloste zbog određenoga razloga.<sup>33</sup> U svakom slučaju oslovljava propovjednik Govora na gori i na ovom mjestu ljude koji su spremni, uz sve moguće poteškoće, ići putem koji im on naznačuje.

Kontekst nas obvezuje stoga da prepoznamo u "ožalošćenju" navlastito religiozni stav; ali, za razliku od drugih blaženstava iste skupine, nikakav osobni zahvat evanđelista u tekstu ne

---

<sup>30</sup> Usp. P. Bonnard, *L'Évangile selon saint Matthieu* (CNT - N), Neuchâtel - Paris, 1963., str. 56; G. Eichholz, *Auslegung der Bergpredigt* (BSt 6), 1970., str. 38 sl.; W. Grundmann, *Das Evangelium nach Matthäus*, str. 1968., str. 123 sl.

<sup>31</sup> Usp. U. Luz, *Das Evangelium nach Matthäus*. Teil 1 (Mt 1 - 7) (EKK), Zürich - Neukirchen - Vluyn, 1997., str. 208.

<sup>32</sup> J. Schmid, *Das Evangelium nach Matthäus*, Regensburg, 1959., str. 79. Ne čini nam se stoga osnovanom tvrdnja: "Teško je vidjeti kako se može Mt 5,4 shvatiti kao pareneza" (W. D. Davies - D. C. Allison, *A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel according to Saint Matthew* (T & T. Clark), Edinburgh, 1988., str. 449).

<sup>33</sup> G. Strecker, *Die Bergpredigt. Ein exegetischer Kommentar* (Vandenhoeck & Ruprecht), Göttingen, 1984., str. 36.

označuje način na koji on vidi to nužno spiritualiziranje. Ta šutnja ostavlja slobodno područje za imaginaciju tumača,<sup>34</sup> koji se pokazuju često vrlo rječitima u dodjeljivanju određene psihologije ožalošćenima. Govorit ćemo prije svega o onim tumačenjima koja, zadržavajući terminu *πενθοῦντες* njegovo normalno značenje, zadovoljavaju se dodati duhovnu dimenziju patnjama nesretnika. Potom ćemo se pozabaviti tumačenjem koje pretpostavlja ožalošćenje koje je motivirano svješću vlastite grješnosti. Na kraju ćemo ispitati ona tumačenja koja shvaćaju blaženstvo u funkciji opreke koja postoji između sadašnjega svijeta i budućega svijeta.

### 2.2.1. *Tugujući - Ožalošćeni*

Riječ “ožalošćen” na hrvatskom karakterizira stanje duha onoga koji je bio udaren jednim bolnim događajem. Isto značenje ima i izričaj “onaj koji tuguje”. Mi tugujemo svaki put kad nam nešto važno nedostaje, kad nam se oduzima nešto što našu životnost ili kvalitetu života suzuje ili razara. Takvo nešto se može dogoditi pomoću ugroženosti i gubitka vlastitoga ili tuđega života ili pomoću gubitka ljudskih ili međuljudskih materijalnih ili duhovnih vrijednosti. Gubitak imutka ili dobara pomoću prirodnih katastrofa ili ljudske zloće izaziva također žalost i tugu. Bolan može biti i gubitak radnoga mjesta, posebno ako on nosi sa sobom osjećaj da nismo više korisni i upotrebljivi. Ako se ideje, ideologije, osvjeđenja pokažu kao velika zabluda života ili se prijateljstvo, velika ljubav, brak raspadnu, to prouzrokuje duboku žalost i teški period tugovanja, da bi se ponovno moglo “živjeti”. I spoznaja da smo postali neizlječivo bolesni baca u duboku depresiju i žalost, jer smo iznenada postali svjesni ograničenosti života. U stvari, uvijek se radi o životu, ako se pojavljuje žalost. Žalost se svjesno ili nesvjesno pojavljuje kod svakog iskustva naših brojnih ograničenosti i stoga je sastavni dio ljudskoga života.<sup>35</sup>

Iskustvo ograničenosti našega života nužno nas upućuje na Boga koji, kao jedini Živući iz sebe samoga, stvara i dariva život. Postoji stoga i žalost nad jednim iskvarenim ili neuspjelim

<sup>34</sup> Podrobnije o tome, vidi: J. Knabenbauer - A. Merk, *Commentarius in Evangelium secundum Matthaeum*, I., Paris, 1922., str. 137; W. Grundmann, *Das Evangelium nach Matthäus*, 1968., str. 123; G. Miegge, *Il sermone sul monte. Commentario esegetico* (Collana della Facoltà Valdese di Teologia, 10), Torino, 1970., str. 37 sl.

<sup>35</sup> Vidi F. Zeilinger, *Ein Kommentar zur "Bergpredigt"*, str. 40.

životom zbog vlastite ili tuđe krivice. I upravo onda, kada život ne uspjeva stoga jer se ostvarivao isključivo u pouzdanju u vlastitu snagu, izranja pitanje o Bogu. Tko sam sebe "obožava" i konačno mora iskusiti da taj "bog" nije sposoban spasiti život pred "raspadanjem", taj stoji pred vakuumom koji samo pravi i živi Bog može ispuniti, kako nas uvjerava naše blaženstvo.

U grčkom, opći termin za "žalost" ili "tugu" je λύπη; termin πένθος se promatra kao posebna vrsta od λύπη.<sup>36</sup> Riječ je prije svega o intenzivnoj žalosti. Krizostom primjećuje da su "ožalošćeni" (πενθοῦντες) iz blaženstva osobe koje iskusi duboku žalost;<sup>37</sup> ali πένθος je također tuga koja se pokazuje i na vani: tako je silovita da se očituje u suzama i jaucima. Latinski pravi analognu distinkciju između *dolere* i *lugere*; *Luctus* nije samo vrlo intenzivna žalost; ona obuzima čitavu osobu, tako da se očituje i izvanjski. Grčka riječ, kao i latinska, upotrebljava se prije svega za bol koju izaziva smrt drage osobe. Odatle, upotreba termina se proteže i na druge okolnosti u kojima se ožalošćuje zbog posebno teške nesreće. Budući da se πειθέομαι (tugovati, žalostiti se) upotrebljava za bol koja se očituje na vani, ona se često pojavljuje zajedno s "plakati" (κλαίω),<sup>38</sup> i u protivnosti s glagolom "smijati se" (γελῶ)<sup>39</sup>; antiteza od "žalostiti se" (λυπέομαι) je "radovati se" (χαίρω).<sup>40</sup> Dakle, ožalošćenje o kojemu je riječ nije samo duboka žalost, nego se radi o žalosti koja se očituje i u vanjskim znakovima. Πειθοῦντες su slični osobama koje oplakuju dragog pokojnika. Luka stoga nije pogriješio kad ovo blaženstvo upravlja, ne "ožalošćenima", nego "onima koji plaču" (οἱ κλαίοντες) (usp. Joel 1,5.18; Iz 22,4.30; 33,7; Jr 9,1; 13,17)<sup>41</sup>; on nam priziva konkretni smisao koji treba održati i za termin koji upotrebljava Matej.<sup>42</sup>

---

<sup>36</sup> Usp. Krisp, *frag.* 394, 413, 414; R. Bultmann, λύπη, u: *TWNT*, IV., str. 314-325; πένθος, u: *TWNT*, VI, str. 40-43.

<sup>37</sup> PG 57/1, kol. 225.

<sup>38</sup> Usp. Post 37,35; 2 Sam 19,2; Neh 8,9; Ps 78,63-64; Sir 7,34; Iz 16,8-9; Mk 16,10; Lk 6,25, itd.

<sup>39</sup> Usp. Lk 6,25; Jak 4,9.

<sup>40</sup> Usp. Aristotel, *Retorica* I,2; Iv 16,20-24; 2 Kor 2,3; 6,10; 7,7-9; Heb 12,11.

<sup>41</sup> Usp. L. T. Johnson, *The Gospel of Luke* (The Liturgical Press; SP), Collegeville, 1991., str. 107.

<sup>42</sup> Potanje o svemu, vidi: J. Maniparanpil, *Happiness of the Mourners! (Mt 5,4)*, u: *Jeevadhara* 230 (2009.), str. 116-126, ovdje 121.

U grčkoj Bibliji, *πενθέομαι* obično prevodi hebrejski glagol 'abal (אָבַל=žalostiti se, tugovati);<sup>43</sup> *πενθοῦντες* su 'abelim (אֲבֵלִים)<sup>44</sup> a *πένθος* odgovara hebrejskom terminu 'ebel (אֵבֶל=žalost, plač).<sup>45</sup> Te hebrejske riječi, koje se ponovno nalaze i u aramejskom,<sup>46</sup> odnose se u prvom redu na očitovanje boli uzrokovane gubitkom drage osobe (Post 23,2; 37,34-35; 2 Sam 13,37; 19,1)47: plač i naricanje, pepeo s kojim se posipa glava, razderana odjeća, itd. Ti običaji daju istaknuće Izaijinu proroštvu na kojemu se nadahnjuje naše blaženstvo. Poruka radosne vijesti, koja će utješiti sve ožalošćene, dat će njima "vjenac mjesto pepela, ulje radosti mjesto ruha žalosti, pjesmu zahvalnicu mjesto duha očajna" (Iz 61,1-3, ovdje 3). Dakle, obećana utjeha ožalošćenima dovest će do nestanka svih izvanjskih znakova žalosti, koji će biti zamjenjeni sa znakovima koji očituju radost. Radi se sigurno o intimnoj boli, ali koja se izražava izvanjskim znakovima koji je očituju. Isti rječnik se upotjebljava također za druge nedaće, koje obično izazivaju analogna očitovanja boli (usp. Job 14,22; 30,31): na primjer, velike nacionalne katastrofe (Jr 14,2; Est 4,3), ili žalost kao rezultat deprimirajućih okolnosti<sup>48</sup>. Plače se nad opljačkanim i opustošenim Jeruzalemom kako bi se plakalo nad mrtvim (usp. Tuž 2,8; 5,15; Neh 1,4). I obrnuto, obećanja spasenja proglašavaju da će se "ožalošćenje" pravednika promijeniti u radost.<sup>49</sup>

U "onima koji tuguju" ili "plaču" treba vidjeti ljude koji, svjesni svoje potpune nemoći, traže potporu samo u Bogu; glagol "tugovati" karakterizira stav onih koji priznaju i prihvaćaju svoju ovisnost o Bogu i sve si od njega očekuju. Takvima se obećaje da "će biti utješeni". Onima koji zaboravljaju tu ovisnost ("koji se sada smiju"), naviješta se da "će plakati". U ovom potonjem slučaju riječ je o osobama koje su prionule uz svijet, potpuno zadovoljene srećom koju im svijet pruža; sigurnost koju njihovo "smijanje" izražava nespojiva je s poniznim podvrgavanjem

<sup>43</sup> 'abal je upotrijebljen 38 puta u hebrejskoj Bibliji; Septuaginta ga 35 puta prevodi s *πενθέω*.

<sup>44</sup> Iz 61,2-3; Sir 7,34; 48,24.

<sup>45</sup> 'ebel dolazi 24 puta u hebr. Bibliji: 22 puta je preveden s *πένθος*.

<sup>46</sup> Vidi: M. Jastrow, *A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Yerushalmi and the Midrashic Literature*, I, New York, 1950., str. 6-7. Terminologija se čuva posebno u Targ. Iz 61,2 ('abelayya) i 61,3 ('abile Siyyon).

<sup>47</sup> Usp. Post 27,41; 37,34.35; 50,10; Pnz 34,8; 2 Sam 14,2; 19,2, itd.

<sup>48</sup> Usp. J. Maniparanpil, *Happiness of the Mourners! (Mt 5,4)*, str. 121.

<sup>49</sup> Iz 57,18; 61,2-3; 66,10; Jr 31,13; Est 9,22: "pretvorio je u radost njihovu tugu a u blagdan njihovo žalovanje ('ebel)".

Bogu.<sup>50</sup> Taj "smijeh" pun pouzdanja u sebe same potpuno je bezbožan.<sup>51</sup> I jedno i drugo obećanje će se očitovati kada Bog uspostavi svoju vladavinu. Odnos između slike "plakanja" i priznanja ovisnosti o Bogu tvori specifičnu značajku upotrebe tog glagola u biblijskom jeziku.<sup>52</sup>

Kako se vidi, u tumačenju ovoga blaženstva može nam biti od pomoći treći Lukin "jao". Luka u svojoj verziji blaženstava blaženstvu: "Blago vama koji sada plačete: vi ćete se smijati!" (Lk 6,21b) suprotstavlja treći "jao": "Jao vama koji se sada smijete: jadikovat ćete i plakati!" (6,25b). Odlučan za ispravno shvaćanje je taj "sada": "koji se sada smijete". Potpuno očito ne razumiju "sada" oni koji se smiju povod žalosti. Umjesto toga izruguju se oni "sada" s rassetim Gospodinom; oni ga "ismijavaju" i "izruguju (Lk 22,63; 23,35sl). Ali oni će "jadikovati i plakati" (Lk 6,25), kad na kraju vide 'gladne napunjene dobrima, a bogate otpuštene prazne' (Lk 1,53). Tada će oni iznenada jasno shvatiti povod žalosti. Bar tada iskusuju oni da prava i trajna radost nije moguća bez Boga, bez njegova spasenjskoga zahvata.<sup>53</sup>

Taj "jao" koji naglašava taj "sada" upozorava pred tim da se te iz čisto zemaljske perspektive nedovoljno protumačive boli i patnje za sada jednostavno samo potiskuje. One se ne daju potisnuti. Tko njih pomoću profanoga blagostanja pokušava ignorirati i preskočiti, biva slijep za čitavu stvarnost. Jedna takva sljepoća razbuktava zloradost, požudu, gramzljivost, egoizam i druge stvari te vrste, koje više ne dopuštaju nikakav prostor pravoj radosti. One su preteče samo još dublje patnje, u koju se pada, i boli, koje čovjeka na kraju neizbježno i tim žešće dostižu. Tko patnjama, boli i žalosti u životu nikakav prostor ne daje, tko ne pokušava proniknuti njihov smisao, potiskuje ih i ignorira, taj se lišava odlučne mogućnosti da upravo pomoću njih od njih bude oslobođen i spašen. Ono što je Isus o sebi rekao, vrijedi i za svakoga drugoga čovjeka: "Ja moram jednim krštenjem biti kršten, i kakve li muke za me dok se to ne izvrši!" (Lk 12,50).

Da ta žalost koja se proglašava blaženom i koja nadilazi čisto svjetske boli postaje na paradoksalan način izvorom sreće,

---

<sup>50</sup> Vidi posebno Jak 4,4-10.

<sup>51</sup> Očito je da je smisao glagola "smijati se" (γελᾶω) u trećem blaženstvu i trećem "jao" različit. Luka je ostavio glagol u trećem blaženstvu jer je na taj način želio stvoriti savršenu antitezu, ili zato jer ga je našao u izvoru kojim se služio.

<sup>52</sup> Potanje o tome, vidi: K. H. Rengstorf, γελᾶω, u *ThWNT* I, str. 656-660; κλαίω, u *TWNT*, III, str. 721-725.

<sup>53</sup> Vidi: V. Hildebrandt, *Gedanken zu zwei Seligpreisungen*, u: *Pastoralblatt* 2 (2009.), str. 41-48, ovdje, 42.



iskustvo to potvrđuje: ona daje snagu i motivaciju, razbuktava nadu u spasenje. Ona oslobađa pogled na nj.

Pavao potiče kršćane: “Radujte se s radosnima, plačite sa zaplakanima!” (Rim 12,15)<sup>54</sup>; na drugom mjestu traži od “onih koji plaču” da budu “kao da ne plaču” (1Kor 7,30). Plač o kome govori naše blaženstvo očito je konkretni izražaj bijede onih koji u ovome svijetu poznaju samo patnje i nevolje. Taj plač izvire iz mučnih i bolnih uvjeta njihova života. Blaženstvo je upravljeno nesretnom narodu koji je izložen patnji. Siromasi, ožalošćeni, oni koji gladuju i žedaju nisu drugo doli kršćani koji su podvrgnuti svim vrstama nasilja (zlostavljanja) zbog njihove vjere.<sup>55</sup>

Zašto tuguju? Učenik je siromah; siromaštvo je bez obrane, izlaže ga patnji, stoga tuguje. Osim toga, učenik je određen na progonstvo “zbog pravednosti” (5,10), “poradi Isusa” (5,11), zadnji i najteži motiv tugovanja, koji izjednačuje učenika Učitelju. Prema svjedočanstvu svih evanđelja, prije muke Isus trpi tjeskobu agonije (Mk 14,32-42 = Mt 26,36-46 = Lk 23,39-46; Iv 12,27-28). Međutim, Isusova muka i smrt se pretvaraju u sredstvo njegova uzvišenja, vode ga do njegova uskrsnuća: “Nije li trebalo da Krist sve to pretrpi te uđe u svoju slavu?” (Lk 24,26).

Blaženstvo ne proglašava kraj ožalošćenja, nego proglašava “blaženima” ožalošćene. To se može dogoditi jer su kršćanska vjera i nada kadre preobraziti žalost u radost (usp. 2 Kor 7,4).<sup>56</sup> Ne beatificira se patnja, nego ožalošćeni koji vjeruju u “evanđelje Kraljevstva” nemaju razloga da budu žalosni, jer će se sigurno njihova bol pretvoriti u radost (Iv 16,20); oni će biti utješeni, tj. Bog će ih utješiti, od sada sa svojom milošću, i u budućem životu “otirući svaku suzu s njihovih očiju” (Otk 7,17).

Što se tiče samoga Mateja, treba kazati da on upotrebljava glagol *πενθέω* samo još u jednom drugom pasusu: Mt 9,15;<sup>57</sup> radi se o jedinjoj sinoptičkoj upotrebi toga glagola izvan blaženstava.

<sup>54</sup> Sirah savjetuje: “Ne uklanjaj se od onih koji plaču, već s tužnima tuguj” (Sir 7,34).

<sup>55</sup> Usp. P. Fiedler, *Das Matthäusevangelium* (Theol. Kommentar zum Neuen Testament), Stuttgart, 2006., str. 110: “U Mateja se misli na iskustva progona i poniženja kojima je zajednica izložena”.

<sup>56</sup> O temi “radosti” u Lukinim blaženstvima, vidi: P. L. Bernadicou, “*The Lucan Theology of Joy*”, u: *ScE* 25 (1973.), str. 75-98, ovdje str. 81 sl.

<sup>57</sup> O interesu koji Mt 9,15 može imati za shvaćanje blaženstva ožalošćenih, vidi: G. Strecker, *Der Weg der Gerechtigkeit* (FRLANT 82), Göttingen, 1971., str. 189; V. Hildebrandt, *Gedanken zu zwei Seligpreisungen*, u: *Pastoralblatt* 2 (2009.), str. 41-42.

Vjerujem da nam i taj tekst može pomoći da bolje razumijemo naše blaženstvo.<sup>58</sup> Isus tu treba tumačiti zašto njegovi učenici ne poste, dok Ivanovi učenici i farizeji to čine. Prema Mk 2,19 on odgovara: "Mogu li svatovi postiti dok je zaručnik s njima? Dokle god imaju zaručnika sa sobom, ne mogu postiti". Matej skraćuje i mijenja glagol: "Mogu li svatovi tugovati (πενθεῖν) dok je s njima zaručnik?". Iza toga tumačenja slijedi proreknuće: "Doći će već dani kad će im se ugrabiti zaručnik i tada će postiti ..." (Mk 2,20). Ovdje Matej preuzima glagol "postiti".<sup>59</sup> Govoreći o "tugovati" umjesto o "postiti", on proširuje odgovor: nije samo post, već svako očitovanje žalosti, koje postaje nemoguće dok je zaručnik prisutan. Dakle, vrijeme za postiti, i šire za tugovati, bit će ono koje će slijediti zaručnikovu nestanku, kao i ono koje će prethoditi njegovu dolasku.<sup>60</sup> U očima evanđelista ideja ožalošćenja bolje karakterizira kršćanski stanje između dva Kristova dolaska od one posta.

Ta zgoda želi reći ovo: Gdje je Isus, u njegovoj prisutnosti, tu nema nikakve žalosti, samo radost. Njegova odsutnost naprotiv uzrokuje plakanje i tugovanje i ne dopušta nikakvo blaženstvo. Slična misao se nalazi i na kraju Markova evanđelja. Marija Magdalena, nakon što je vidjela uskrsloga Krista, žuri k apostolima "da im to priopći, njima koji su bili zajedno s njim a koji sada tugovahu i plakahu" (Mk 16,10).

Oba puta naglasak se nalazi na odsutnosti odnosno na prisutnosti Isusovoj. Ona je odlučna. Ona je stvarni uzrok žalosti odnosno blaženstva.<sup>61</sup> "Isusovi učenici, siromasi Jahvini, tugovat će i biti ožalošćeni onda kada više ne budu imali u svojoj sredini Isusa. Dakle, fizička odsutnost Isusova uzrok je žalosti njegovih učenika".<sup>62</sup> To isto izjavljuje Isus i u Ivanovu evanđelju kad kaže: "Malo, i više me nećete vidjeti; i opet malo, pa ćete me vidjeti... Zaista kažem vam: vi ćete plakati i jaukati, a svijet će se veseliti. Vi ćete se žalostiti, ali žalost će se vaša okrenuti u radost... Sad ste u žalosti, no ja ću vas opet vidjeti, i srce će vam se radovati, i radosti vaše nitko vam uzeti neće..." (Iv 16,16-24). I u Ivanovom evanđelju, slično kao i u Matejevu, ožalošćeni su

---

<sup>58</sup> Usp. A. Rebić, *Blaženstva*, str. 40.

<sup>59</sup> Ovdje se treba prisjetiti da je post kod Židova bio povezan s određenim vanjskim izgledom: dok je Židov postio, izobličavao je svoje lice praveći se žalosnim i ožalošćenim.

<sup>60</sup> Usp. W. Trilling, *Das Evangelium nach Matthäus*, I., str. 204 sl.

<sup>61</sup> Usp. Usp. V. Hildebrandt, *Gedanken zu zwei Seligpreisungen*, u *Pastoralblatt* 2 (2009.), str. 42.

<sup>62</sup> A. Rebić, *Blaženstva*, str. 40.

učenici onda kad nemaju u svojoj sredini Isusa, onda kad su u iščekivanju da dođe, onda dok ih nije svijet. Kad Isus dođe, radost će njihova biti potpuna; oni će biti utješeni.

Postoji određeno neslaganje između Mt 5,4 i Mt 9,15. U tom potonjem tekstu Isus izjavljuje da svatovi (=njegovi učenici) ne mogu biti žalosni dok je zaručnik (=Isus) s njima, dok u našem blaženstvu označuje učenike kao one koji tuguju. Prividno proturječje samo je jedan vid napetosti koja proizlazi iz činjenice da je kraljevstvo Božje već prisutno i da ono tek ima biti uspostavljeno u punini. I dok u 5,4 naglasak stoji na budućem dolasku Kraljevstva, u 9,15 proglašava se njegova prisutnost.<sup>63</sup>

Za Mateja dakle vrijeme žalosti ne prestaje tek na kraju vremena. Već sada, u prisutnosti tog zaručnika vrijeme je poprimilo drugu kvalitetu: to nije više vrijeme žalosti, nego vrijeme radosti. Pored toga već spomenutoga budućeg vida vidi Matej također i taj sadašnji: budući da je Isus prisutan, iščezava žalost, jer se već sada događa prodor konačne utjehe.<sup>64</sup> Što može onda konkretno ispunjenje sadašnje utjehe biti? Odgovor treba glasiti: Ohrabrenje blaženstva žalosnima je otajstveno ponazočenje/uprisutnjenje konačne utjehe.

### 2.2.2. Ožalošćenje i duh

Ovdje govorimo o onim egzegetama koji uzimaju termin "ožalošćeni" u svom tekućem značenju i u smislu koji je on imao u okviru prvotnih blaženstava, ali koji zaključuju, na osnovi njegova matejevskog konteksta, na potrebu da se doda jedan duhovni i moralni element toj materijalnoj situaciji ožalošćenja.

Iako tekst to ne kaže izrijekom, J. Schmid smatra da treba nužno misliti na religiozni i moralni stav.<sup>65</sup> Motrište nije samo ono kompenzacije, kao u Ps 126,5: "Oni koji siju u suzama, žanju u pjesmi", ili kao ono prispodobe o bogatašu i siromašnom Lazaru: "Sjeti se da si za života primio dobra svoja, a tako i Lazar zla. Sada se on ovdje tješi, a ti se mučiš" (Lk 16,25). Istodobno treba priznati da isti priključci u Iz 61,1-2 pozivaju da se ne razdružuju ožalošćeni od siromaha prvoga blaženstva. Jedini put izlaska je onaj da se pretpostavi kako se radi o ožalošćenima, koji stavljaju svoje pouzdanje u Boga. S ožalošćenima "mi smo

<sup>63</sup> W. D. Davies - D. C. Allison, *A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel according to Saint Matthew* (T & T. Clark ), Edinburgh, 1988., str. 448.

<sup>64</sup> H. Weder, *Die "Rede" der Reden*, str. 57.

<sup>65</sup> J. Schmid, *Das Evangelium nach Matthäus*, Regensburg, 1959., str. 79.

uvijek u svijetu Jahvinih siromaha i onih koji se u protivštini obraćaju Bogu i oslanjaju se na njegovu ljubav".<sup>66</sup>

G. Barth, nakon što je protumačio da su siromasi duhom oni koji imaju osjećaj svoje duhovne nedostatnosti,<sup>67</sup> priznaje da blaženstvo ožalošćenih aludira na Iz 61,1-368. U tom kontekstu ožalošćeni ne mogu biti doli nesretnici, ali čiji je stav onaj 'anawima : osobe koje se osjećaju "praznima pred Bogom" i koje očekuju sve od njega.

### 2.2.2.1. Žalost zbog grijeha

Najjednostavniji način da se dadne ožalošćenju religiozno značenje koje traži kontekst blaženstava jest onaj da se usredotoči vlastita pozornost na motive koji izazivaju to ožalošćenje. Zbog kojega razloga se pobožan čovjek treba žalostiti? Misao spontano ide na žalost koju on treba imati za svoje grijeha: njegovo ožalošćenje bit će ono kajanja.<sup>69</sup> Već Klement Aleksandrijski izjednačavaše *πενθοῦντες* iz ovoga blaženstva s *μετανοοῦντες* (onima koji se obraćaju).<sup>70</sup> To tumačenje, iako nije nikada postalo isključivo, zauzimalo je predominantni položaj u egzegezi patrističkoga perioda,<sup>71</sup> srednjega vijeka i sve do najnovijih vremena.<sup>72</sup> Ima i danas svojih pobornika među egzegetama.<sup>73</sup>

---

<sup>66</sup> E. Jacquemin, *Les Béatitudes (Mt 5,1-12)*, u: *Fête de la Toussaint* (AssS 89), Bruges, 1963., str. 34-53, ovdje 43. Na istoj crti se nalazi i H. Proadec kad kaže: "Nisu svi ožalošćeni proglašeni blaženima, nego samo oni koji su takvi radi Krista i dolaska Kraljevstva i točnije jer imaju dušu siromaha i jer su blagi u odnosima s bližnjim" (*L'Évangile selon saint Matthieu - Paroles de Vie* -, Tours, 1963., str. 87).

<sup>67</sup> G. Barth, *Das Gesetzesverständnis des Evangelisten Matthäus*, u: G. Bornkamm - G. Barth - H. J. Held, *Überlieferung und Auslegung im Matthäusevangelium* (WMANT 1), Neukirchen, 1970., str. 115.

<sup>68</sup> *Ondje*, str. 116, bilj. 5.

<sup>69</sup> Tako A. Tholuck, *Die Bergrede Christi*, Gotha, 1872., str. 73; E. C. Achelis, *Die Bergpredigt nach Matthäus und Lukas*, Bielefeld, 1875., str. 21; C. F. G. Heinrichi, *Beiträge zur Geschichte und Erklärung des Neuen Testaments*, III., Leipzig, 1905., str. 21.

<sup>70</sup> Klement Aleksandrijski, *Stromata* IV., 6, 36.

<sup>71</sup> Lav Veliki tumačeći ovo blaženstvo piše: "Plač kome se ovdje obećaje vječna utjeha nema ništa zajedničko sa žalošću ovoga svijeta, niti će ikoga usrećiti jecaji i uzdasi čitavoga ljudskog roda... Sveta tuga oplakuje vlastiti ili tuđi grijeh, ne žali se na ono što radi Božja pravda, nego se žali zbog ljudske zloće. Tu više treba plakati nad onim koji čini zlo, nego nad onim koji ga trpi, jer zlikovca njegova zloća dovodi do kazne, a pravednika strpljivo podnošenje nepravde vodi do slave" (*Iz govora O blaženstvima*, svetoga Lava Velikoga, pape, u: ČAS. IV., str. 133).

<sup>72</sup> Usp. H. Weder, *Die "Rede" der Reden*, str. 56.

<sup>73</sup> Tako M. D. Goulder smatra da Matej pod "ožalošćenima" misli na "ponizne pokornike koji plaču zbog svojih grijeha u pepelu i u pokorničkim odjelima"

P. Billerbeck vidi u “ožalošćenima” u Mt 5,4 duhovno siromašne osobe “koje su upoznale svoju nedostatnost pred Bogom i koje, nakon što su čule navještaj skoroga dolaska Kraljevstva nebeskoga, osjećaju žalost kajanja”.<sup>74</sup> To tumačenje se vrlo dobro slaže sa židovskim idejama, prema kojima “dolazak mesijanskoga vremena spasenja pretpostavlja od strane Izraela bol kajanja”. Na toj crti tumačenja ostaje i K. Bornhäuser. On smatra da ovo blaženstvo pravi priziv na Iz 61,2-3, gdje je obećanje utjehe za ožalošćene u isto vrijeme navještaj slave koja će zamijeniti pepeo. Pretpostavljajući da pepeo ne može biti drugo doli znak pokore, autor zaključuje da  $\pi\epsilon\iota\theta\acute{\epsilon}\omega$  “označuje ožalošćenje pokore, bol u odnosu na grijeh”.<sup>75</sup> To posljednje bi uključivalo misao da oni koji tuguju zbog grijeha uzimaju odstojanje od grijeha i trebaju ga nadvladati.<sup>76</sup>

H. Huber preuzima Billerbeckovo tumačenje.<sup>77</sup> Na toj crti ostaju J. W. Bowman i R. W. Tapp koji prevode naše blaženstvo: “Milost Božja za vas koji se kajete - vi ćete naći oprostjenje!” ; ovo blaženstvo postaje tako blaženstvo “kajanja”,<sup>78</sup> ali to postaje snagom postupaka koji nemaju egzegetsko utemeljenje.<sup>79</sup>

---

(*Midrash and Lection in Matthew*, London, 1974., str. 265). Usp. W. Wiefel, *Das Evangelium nach Matthäus* (Evangelische Verlagsanstalt), Leipzig, 1998., str. 85.

<sup>74</sup> H. L. Strack - P. Billerbeck, *Kommentar zum NT aus Talmud und Midrasch*, I, str. 195.

<sup>75</sup> K. Bornhäuser, *Die Bergpredigt. Versuch einer Zeitgenössischer Auslegung* (BFCT 2,7), Gütersloh, 1927., str. 30.

<sup>76</sup> Usp. G. Strecker, *Die Bergpredigt. Ein exegetischer Kommentar* (Vandenhoeck & Ruprecht), Göttingen, 1984., str. 36.

<sup>77</sup> H. Huber, *Die Bergpredigt*, Göttingen, 1932., str. 28-33. Usp. također Th. Soiron, *Die Bergpredigt Jesu. Formgeschichtliche, exegetische und theologische Erklärung*, Freiburg, 1941., str. 154-160.

<sup>78</sup> J. W. Bowman - R. W. Tapp, *The Gospel from the Mount. A new Translation and Interpretation of Matthew, Chs. 5 to 7*, Filadelfia, 1957., str. 27 i 31-33. Prema izričaju iz 2 Kor 7,10, radilo bi se o žalosti koja rađa “spasonosno obraćenje” ( $\mu\epsilon\tau\acute{\alpha}\nu\omicron\iota\alpha\nu\ \epsilon\iota\varsigma\ \omega\sigma\tau\eta\rho\acute{\iota}\alpha\nu$ ). - Na toj crti se nalazi i Papini kad naše blaženstvo ovako tumači: “Oni što su tužni, što rone suze, što se gade sami sebi, a žale svijet i ne žive u pijanjoj obamrlosti općega života, ... i plaču zbog promašenih napora, zbog sljepoće koja priječi pobjede svjetlosti - ... - i što plaču zbog daljine svoga dobra što je nebrojeno puta sanjano, nebrojeno puta obećavano, a ipak se sve više udaljuje zbog krivnje naše i svih ostalih; oni što plaču zbog nanesenih uvreda, umjesto da je povećaju u osvetama, i što plaču zbog zla koje su učinili i zbog dobra koje su mogli učiniti, a nisu učinili; (... ) oni što plaču, požuruju suzama obraćenja...” (G. Papini, *Povijest Kristova*, str. 79).

<sup>79</sup> U. Luz, *Das Evangelium nach Matthäus*, Teil 1 (Mt 1-7) (EKK), Zürich - Neukirchen - Vluyn, 1997., str. 208.

Više pozornosti zaslužuje mišljenje G. Streckera.<sup>80</sup> Ovaj autor vodi računa o tendenciji koja ravna Matejeve redakcijske preinake blaženstava i drži da spomen *πειθοῦντες* pretpostavlja vjerojatno jednu refleksiju o vlastitoj nesavršenosti. U tom slučaju particip bi bio upotrijebljen u analognom smislu s onim koji mu dodjeljuje eksplicitnija formula u *Test Rub 1,10*, gdje patrijarh, nakon što je podsjetio na vlastiti incest,<sup>81</sup> dodaje: "Nisam pio ni vino ni opojna pića, niti je meso ušlo u moja usta; nisam jeo kruh poželjni, nego sam se žalostio zbog moga grijeha (*πειθῶν ἐπὶ τῇ ἀμαρθία μου*), jer on bijaše velik, kao što nikad nije bio učinjen u Izraelu".<sup>82</sup>

Danas je to tumačenje napušteno gotovo od svih egzegeta, jer je izloženo ozbiljnim objekcijama. Glagol *πειθέω* posjeduje opće značenje, i ništa ne ovlašćuje da ga ovdje ograničimo na samu žalost kajanja za vlastite grijeh. S druge strane, primjećuje se da u biblijskom rječniku taj glagol nikada se ne primjenjuje na osobu ili na čine onoga koji se žalosti: žalosti se u odnosu na nekoga drugoga.<sup>83</sup> Istina, imamo izričaj *Oporuka*, ali na stranu činjenica da se može sumnjati o točnom značenju,<sup>84</sup> njegova eksplicitna formulacija ne ovlašćuje da se uvede u evanđeoski tekst skrivena misao koju ništa ne priziva.

#### 2.2.2.2. *Stranci na zemlji*

Ostaje otvoren jedan drugi put da se uhvati smisao blažene žalosti, koja ne može biti poistovječena ni sa stanjem siromašnih ni potlačenih ljudi, niti ograničena na žalost pobožnoga čovjeka koji oplakuje svoje grijeh. Taj put usredotočuje vlastitu

---

<sup>80</sup> G. Strecker, *Die Makarismen der Bergpredigt*, u: NTS 1970.-71., str. 263, s bilj. 2; Isti, *Die Bergpredigt. Ein exegetischer Kommentar* (Vandenhoeck & Ruprecht), Göttingen, 1984., str. 36.

<sup>81</sup> Post 35,22.

<sup>82</sup> Podrobnije o tome, vidi: K. H. Rengstorf, u: *ThWNT*, III., str. 721-725.

<sup>83</sup> Prva objekcija se nalazi kod velikoga broja tumača. Drugu iznosi na vidjelo posebno: Th. Zahn, *Das Evangelium des Matthäus* (KNT I.), Leipzig, 1922., str. 187.

<sup>84</sup> Treba li tumačiti *Test Rub 1,10* ovako: "Žalostio sam se zbog moga grijeha", ili na ovaj drugi način: "Žalostio sam se (i namećao sam sebi svaku vrstu lišavanja) radi moga grijeha"? U drugom slučaju glagol ne označuje samo kajanje. U prilog prvoga tumačenja možemo navesti *Test Sim 4,2*: "Bijah ožalošćen više od svih, jer ja sam bio odgovoran za prodaju Josipa". U drugom smislu možemo navesti *Test Zab 4,7-8*, gdje vidimo da Ruben odbija jesti, plače i žalosti se, kada doznaje za ono što su braća napravila Josipu; tu se ne radi o kajanju. - Navodi se i 1 Kor 5,2, gdje Pavao spočitava Korinćanima da nisu "ožalošćeni" radi incestuoznog kršćanina; ne radi se o kajanju, nego o žalosti koja je izazvana padom jednoga brata.



pozornost na antitezu koja suprotstavlja dva člana blaženstva. "Utjeha" koja se obećaje u drugom članu koincidira sa srećom koju slavni dolazak kraljevstva Božjega treba donijeti bilo onima koji su sada nesretni (razina Isusova navještaja), bilo onima koji daju dokaz izvjesnih raspoloženja duha (razina Matejeve redakcije). Narav te "utjehe" Matej nije pobliže odredio. Budući da taj termin izražava situaciju koja će biti ostvarena dolaskom Kraljevstva, "ožalošćenje" označuje stanje pravednika u sadašnjem svijetu, ili bolje, njegov stav u sadašnjem svijetu, njegov stav u odnosu sadašnjega svijeta.

Mnogi tumači, tražeći motiv zbog kojega Isus proglašava blaženima ožalošćene, vjeruju da trebaju uvesti u igru duhovna raspoloženja te kategorije osoba. Kao primjer za takvo stajalište možemo uzeti R. Bultmanna. Tumačeći blaženstvo ožalošćenih, on piše: "Nisu ožalošćeni kao takvi, da bivaju proglašeni blaženima; očito je da je riječ o onima koji promatraju ovaj mučni svijet za ono što on jest, a da se ne daju opčarati njegovim zavodljivostima, kako čine 'oni koji se smiju' (Lk 6,25). Njihovo ožalošćenje je znak njihova loma sa sadašnjim svijetom i njihova očekivanja Kraljevstva nebeskoga".<sup>85</sup> Kako se vidi, motiv sreće ožalošćenih ne nalazi se u njihovoj ožalošćenosti; ta sama po sebi, ne bi mogla tvoriti naslov za sreću Kraljevstva. Taj naslov se traži, naprotiv, u jednom navlastito religioznom stavu, kojega je žalost samo očitovanje i znak; "ožalošćeni" osjećaju žalost prema sadašnjem svijetu, jer su sve njihove težnje usmjerene prema sreći budućega svijeta. Tko vjeruje u Učiteljevu riječ, također ako i tuguje, on je blažen. Dakle, u Matejevu viđenju, oni koji tuguju jesu prije svega učenici; svako njihovo ožalošćivanje je razlog blaženstva (usp. 5,10-12).

Pobožne osobe se žaloste videći da zlo vlada u svijetu,<sup>86</sup> osjećaju se stranci sadašnjemu svijetu koji je još uvijek podvrgnut moći zla. To tumačenje ponovno susrećemo u Th. Soirona i G. Schneidera, koji osjećaju potrebu da tu nadodaju: žaloste se radi vlasti zla u svijetu i u njihovu vlastitom srcu.<sup>87</sup> "Njihovo ožalošćenje je znak njihova nutarnjega loma sa sadašnjim

<sup>85</sup> R. Bultmann, πένθος, u: *TWNT*, VI. (1959.), str. 40-43, ovdje 43. Usp. J. Maniparanpil, *Happiness of the Mourners! (Mt 5,4)*, u: *Jeevadhara* 230 (2009.), str. 122.

<sup>86</sup> Tako: Th. Zahn, *Das Evangelium des Matthäus*, str. 187; E. Klostermann, *Das Matthäusevangelium* (HNT 4), Tübingen, 1971., str. 37; L. Morris, *The Gospel according Matthew* (Grand Rapids), Michigan, 1995., str. 97.

<sup>87</sup> Th. Soiron, *Die Bergpredigt Jesu*, str. 155; G. Schneider, *Botschaft der Bergpredigt* (Der Christ in der Welt VI., 8a), Aschaffenburg, 1969., str. 31; U.

svijetom i njihova iščekivanja Kraljevstva nebeskoga".<sup>88</sup> Ovo tumačenje nije nešto potpuno novo i odgovara tradicionalnim približenjima sa Ps 119,136: "Potoci suza potekoše mi iz očiju, jer se Zakon tvoj ne čuva", ili sa Ps 120,5-6: "Jao meni što mi je boraviti u Mešek u ... / Predugo mi duša mora živjeti s mrziteljima mira", ili sa Ps 137,1: "Na obali rijeka babilonskih sjedasmo i plakasmo...".<sup>89</sup> Ožalošćenje koje sadašnji tijek stvari izaziva u pobožnim ljudima je protustavka nade koja usmjerava sve njihove težnje prema budućemu svijetu.

Prema biblijskoj predaji, jedna od značajki pravoga Božjeg naroda je njegova patnja koja proizlazi iz nastojanja da ostane vjeran Božjem programu u ovome svijetu.<sup>90</sup> Taj narod odbija paktirati s nepravdom koja je postala endemična; on joj radije rezistira i zbog toga mora podnositi različite nevolje.<sup>91</sup> Ožalošćeni su "osjetljivi na zlo, na svjetsku pobunu protiv Boga i na patnju svijeta koja iz toga proizlazi".<sup>92</sup> Jednom riječju, oni tuguju jer oni vide da zlo vlada na zemlji.<sup>93</sup> Svojom kulturom unutarnje slobode oni se suprotstavljaju kulturi bogatstva i moći i time stvaraju uvjete za socijalnu pravdu<sup>94</sup> i bolji svijet općenito. Oni

---

Luz, *Das Evangelium nach Matthäus*. Teil 1 (Mt 1 - 7) (EKK), Zürich - Neukirchen - Vluyn, 1997., str. 208.

<sup>88</sup> R. Bultmann, čl. πένθος u: *ThWNT*, VI. (1959.), str. 40-43, ovdje 43. Usp. također G. Strecker, *Der Weg der Gerechtigkeit*, str. 189; N. Walter, *Die Bearbeitung der Seligpreisungen durch Matthäus*, u: *Studia Evangelica*, IV. (TU 102), Berlin, 1968., str. 246-258, ovdje 255; J. Roloff, *Das Kerygma und der irdische Jesus. Historische Motive in den Jesus-Erzählungen der Evangelien*, Göttingen, 1970., str. 235; W. Tebbe, *Die zweite Seligpreisung (Matth. 5,4)*, u: *EvTh* 12 (1952.-53.), str. 121-128.

<sup>89</sup> Usp. J. Knabenbauer - A. Merk, *Commentarius in Evangelium secundum Matthaeum*, I, str. 237.

<sup>90</sup> Usp. M. E. Boring, "The Gospel of Matthew", u: *NIB*, VIII., str. 179; R. T. France, *Matthew*, str. 109.

<sup>91</sup> Vidi: J. Ratzinger, *Jesus of Nazareth* (E. Tr. by Adrian J. Walker), New York - Doubleday, 2007., str. 86; W. Carter, *Matthew and the Margin. A Sociopolitical and Religious Reading* (TPI), Bangalore, 2007., str. 132.

<sup>92</sup> L. Morris, *Luke* (W. B. Eerdmans Publ. Co.), Grand Rapids, 1986., str. 127.

<sup>93</sup> Usp. B. T. Viviano, "The Gospel according to Matthew", u: R. E. Brown et al. (eds.), *NIBC* (TPI), Bangalore, 2002., str. 640; C. H. Talbert, *Reading the Sermon on the Mount* (Baker Academic), Grand Rapids, 2004., str. 51; W. D. Davies - D. C. Allison, *A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel according to Saint Matthew 1 - 7* (T & T Clark), Edinburgh, 1988., str. 448.

<sup>94</sup> Usp. J. Ratzinger, *Jesus of Nazareth*, str. 77.

tuguju zbog nepravdi nad malenima i nezaštićenima i njihovo tugovanje “stavlja granice moći zla”.<sup>95</sup>

Naše blaženstvo se treba tumačiti u svojoj povezanosti s drugima. Ono se može staviti u odnos s blaženstvom onih “koji gladuju i žeađaju za pravednošću” (5,6) koje je opet povezano s osmim blaženstvom: “blago onima koji su progonjeni zbog pravednosti...” (5,10). U svijetu punom nepravdi, oni gladuju i žeađaju vidjeti da pravednost zavlada ili da čine što je pravo. “Gladovati i žeađati za pravednošću” to nije samo čežnja za osobnom svetošću, nego je to ozbiljni pothvat da se dokrajči tlačenje i da se omogući da prevlada pravednost u zemlji (Izr 14,34). To je životni pokušaj da se stvari stave na svoje pravo mjesto.

Ali, to je uvijek opasno i rizično. Tugovanje o kojem se govori u ovom blaženstvu prvenstveno je neslaganje sa zlom. “To je način opiranja modelima ponašanja na koje se pojedinac sili da ih prihvati jer ‘svatko čini tako’. Svijet ne može tolerirati tu vrstu opiranja; on traži konformizam. On smatra to tugovanje optužbom koja je upravljena protiv gušenja savjesti. I to je tako. To je razlog zašto oni koji tuguju trpe progonstvo zbog pravednosti”.<sup>96</sup> Oni ne prihvaćaju diktat prevladavajućih mišljenja i običaja, nego mu se opiru i pod cijenu patnje a s ciljem uspostave boljega i pravednijega svijeta. To su oni koji su svoje pouzdanje stavili u Boga, a svijet koji svoje pouzdanje stavlja u se i u dobra ovoga svijeta, da bi se domogao tih dobara, tlači ih i progoni. Isus im čestita na ustrajnosti u očuvanju pouzdanja u Boga u takvoj situaciji.<sup>97</sup>

O toj žalosti koja je izazvana zlom koje vlada u svijetu govori i molitelj u Kumranu. Prema njemu, ti “gorki jecaji trajat će dok ne bude dokinuta pokvarenost” (1 QH 11,19-22).

Ovo tumačenje, koje se temelji na antitetičkoj strukturi izjave, može se okoristiti različitim približenjima. Često se navodi Jak 4,4.8-9: “Preljubnici! Ne znate li da je prijateljstvo sa svijetom neprijateljstvo prema Bogu?... Očistite ruke, grješnici! Očistite srca, dvoličnjaci! Zakukajte, protužite, proplačite! Smijeh vaš

<sup>95</sup> J. Ratzinger, *Jesus of Nazareth*, str. 87. Usp. Papinska biblijska komisija, *Bibel und Moral*. Biblische Wurzeln des christlichen Handelns, Bonn, 2009., str. 75.

<sup>96</sup> J. Ratzinger, *Jesus of Nazareth*, str. 87-88.

<sup>97</sup> “Kad ožalošćenima poručuje da će ih Bog utješiti, on ozbiljno računa s Bogom u vlastitim žalostima” (M. Zovkić, *Elementi globalne etike u Novom zavjetu*, u: *Interpres Verbi* (ZIRAL), Mostar, 1998., str. 182.

nek se u plač obrati i radost u žalost!"<sup>98</sup> Plač na koji Jakov poziva prijatelje svijeta je već onaj odbačenika posljednjega dana: "Tada će se bezbožni žalostiti i grješnici će plakati".<sup>99</sup> Taj plač, stavljen u čin od sada, uključuje kajanje i obraćenje,<sup>100</sup> ali se radi samo o implikaciji. Jakov ima pred očima iznad svega lažnu sreću onih kojima se obraća i ta lažna sreća u protivnosti je sa stanjem Božjih prijatelja, koji odbijaju da prave pakt sa svijetom i daju stoga dojam ožalošćenih.

Što se tiče njegova neposrednog konteksta, blaženstvo ožalošćenih je u protivnosti s pozivom koji r. 12 upravlja progovljenima: "Radujte se i kličite: velika je plaća vaša na nebesima!" Ne trebamo li možda ovdje vidjeti dva vida, ne kontradiktorna već komplementarna, jednoga te istog stava duha? Perspektiva obećane sreće nosi sa sobom u isto vrijeme izvjesnu žalost zbog toga jer smo od nje još udaljeni i radost koja se iskusi unaprijed na pomisao da ona brzo dolazi.

Bilo bi nevjerovatno da blaženstvo ožalošćenih, uklopljeno u kompleks matejevskih blaženstava, koja se sva odnose na religiozni stav, tvori iznimku. Najbolje sredstvo da ga se uskladi s njegovim kontekstom ostaje ono koje vidi u ožalošćenosti stav pravednika u odnosu na sadašnji svijet, ožalošćenost koja ide zajedno s radošću koja se iskusi snagom nade u buduću svijet. Posred siromaštva, gladi i plača, Kraljevstvo je već sada nazočno u onima koji se u vjeri otvaraju Isusu Kristu.<sup>101</sup> Njihova sadašnja utjeha je "stajanje pod zaštitom Božje moći, sigurni u njegovu ljubav".<sup>102</sup>

### 2.2.2.3. Pročišćujuća i preporučujuća žalost

U crkvenom izlaganju našega blaženstva dugo se vremena žalost sužavala na žalost nad vlastitim grijehom i zloćom ili nad grijehom i zloćom svijeta. Smatralo se da blaženstvo ne vrijedi svjetski uvjetovanoj žalosti (*saecularis tristitia*), nego samo

---

<sup>98</sup> Usp. Th. Zahn, *Das Evangelium des Matthäus*, str. 187; G. Strecker, *Die Makarismen der Bergpredigt*, u: *NTS* 17 (1971.), str. 255-275, ovdje 263 sl.; N. Dayez - Th. Snoy, *Les Béatitudes selon Matthieu*, u: *BVC* 103 (1972.), str. 5-24, ovdje 10 sl.

<sup>99</sup> *Test Jud* 25,5. Usp. Otk 18,11.15.19.

<sup>100</sup> Usp. R. Bultmann, čl. *πένθος*, u: *ThWNT*, VI. (1959.), str. 40-43, ovdje 43; F. Mussner, *Der Jacobusbrief* (HTKNT XIII., 1), Freiburg i. Br., 1964., str. 186; Usp. G. Strecker, *Die Bergpredigt. Ein exegetischer Kommentar* (Vandenhoeck & Ruprecht), Göttingen, 1984., str. 36.

<sup>101</sup> Usp. F. Noel, "Luke", u: *The International Bible Commentary* (TPI), Bangalore, 1998., str. 1434-1511, ovdje 1462.

<sup>102</sup> J. Ratzinger, *Jesus of Nazareth*, str. 88.

žalosti nad vlastitom i tuđom zloćom. Za takvo izlaganje nema nikakva uporišta u Matejevoj formulaciji blaženstva, i još manje u Isusovoj praformulaciji.<sup>103</sup> Blaženstvo ožalošćenih u Isusa nije poznavalo nikakvih ograničenja. Ono vrijedi ožalošćenima u svakom obliku, svejedno da li oni tuguju nad jednom smrću ili nad protivštinama sadašnjega vremena ili nad vlastitom zloćom. To se pokazuje i u Matejevoj formulaciji, koja očito sadrži aluziju na Iz 61,2, gdje se govori o proglašenju godine milosti kada će biti utješeni svi ožalošćeni. Na tom mjestu očit je eshatološki horizont utjehe. Govori se o konačnoj utjesi, koja će ukloniti svaku žalost iz svijeta. Ako Matej aludira na taj tekst, onda i on vidi sigurno kod blaženstva eshatološki horizont: futur u drugoj polovini odnosi se prije svega na utjehu kod dolaska kraljevstva Božjega. Treba ipak reći da Matej ne vidi samo taj budući vid. On vjeruje da kraljevstvo Božje u Isusovim riječima i djelima stupa na scenu, i da se tako i obećanje utjehe, koje je za nj nerazdruživo vezano, počinje ostvarivati, barem početno, već ovdje i sada.

Bila bi to slaba utjeha i ne bi to bilo u smislu blaženstava, ako bismo sada ožalošćene jednostavno i isključivo upućivali samo na život iza smrti ili na kraj povijesti, kada će Bog jednom zavazda otrti sve suze s naših očiju. Naravno, na to je upravljena čitava naša nada, ali ne u smislu tješnja sada ožalošćenih. Ne, ovo blaženstvo je radije stoga i za nas radosna poruka, jer ono već u žalosti samoj vidi stanje, koje nosi u sebi klicu kraljevstva Božjega i iz koje spas toga Kraljevstva može izrasti u utješni plod već usred ovoga našega vremena. O tome se radi! Žalost sama može biti dio kraljevstva Božjega. Upravo to povezuje ožalošćene s drugim blaženicima, sa siromasima pred Bogom i onima koji su čista srca, s nenasilnima, milosrdnima, mirotvorcima i onima koji gladuju i žedaju za pravednošću. Svi oni se za utemeljenje njihove sadašnje sreće, njihova blaženstva ne tješe jednom dalekom "budućnošću"; oni se upućuju na blago na njivi toga njihova ponašanja, u koje je Bog postavio sjeme svojega Kraljevstva. Kahlil Gibran ovako parafrazira ovo Isusovo blaženstvo: "Blago onima koji se sjećaju svoje patnje, i u svojoj patnji iščekuju svoju radost".<sup>104</sup> Na taj način se, jednako kao i u Isusovu blaženstvu, opisuje paradoksalna istina stapanja sreće s tugovanjem.<sup>105</sup>

<sup>103</sup> Vidi H. Weder, *Die "Rede" der Reden*, str. 56.

<sup>104</sup> K. Gibran, *Jesus the Son of Man* (Penguin Books), London, 1997., str. 40.

<sup>105</sup> G. Papini je osobno oličenje one stvarnosti koju je on nazvao "sreća nesretnoga".

Ali kako to pristaje za žalost? Kod milosrdnosti ili mirotvornosti ili nenasilja to ne tvori nikakav problem; ali kod žalosti? Ona može biti vrlo bolna, i stoga je i mi kršćani kvalificiramo radije negativno. U skladu s time ona se u našoj civilizaciji tabuizira, progoni se iz javnog vidokruga i proglašava čisto privatnom stvari pojedinaca. Žalost se ne pokazuje više prema vani. Ona važi kao znak slabosti; radije se pokazuje javno kao veseli i opušteni. U čemu sada leži vrijednost žalosti za Kraljevstvo Božje?

Patnja i žalost ne moraju uvijek biti kazna grješniku, mogu biti i Božje pedagoško sredstvo, kao poziv i poticaj na obraćenje. Iskustvo zaista pokazuje da je patnja mnoge iz sna grijeha i udaljenosti od Boga probudila na novi život. Sjetimo se samo rasipnoga sina iz znamenite Isusove prispodobe (Lk 15,11-32). Nevolja u koju je zapao živeći grješnim životom, prisilila ga je na promišljanje, da 'dođe k sebi' (r. 17), i potakla na obraćenje, na povratak k svome Ocu. Osim toga, patničko iskustvo nam omogućuje da postanemo svjesni svojih ograničenosti i tako nas drži u poniznosti i čini da druge ljude susrećemo s više razumijevanja; ono nam pomaže da se oslobodimo troske grijeha i otpočnemo zdrav život duha.<sup>106</sup> Patnja čovjeka čini zrelijim i mudrijim: "Što zna onaj koji nije patio?" (Prop 4,10). Samo imajući u vidu te blagotvorne plodove koji mogu proizići iz patnje,<sup>107</sup> mudrac je mogao reći: "Jer koga Jahve ljubi, onoga i kori, kao otac sina koga voli" (Izr 3,12). Polazeći s tog stajališta, kršćanski mistici vidjeli su u patnji izvanredni Božji dar. Stoga, iako nam Božje namjere nisu uvijek jasne, kao biblijski vjernici trebamo ipak vjerovati da patnje koje Bog dopušta u ovome svijetu služe dobru njegovih izabranika. Upravo to želi naglasiti Meister Eckhardt kad kaže: "Dobar čovjek mora imati povjerenja u Boga, vjerovati, ..., biti siguran, da je Bog tako dobar, da je njemu - njegovoj dobroti i ljubavi - nemoguće podnositi ljudsku patnju, osim za to da čovjeka poštedi od još veće, ili da mu dadne

---

<sup>106</sup> "Patnja preobražava zemaljskoga čovjeka u nebeskoga..." (Heinrich Seuse).

<sup>107</sup> Potanje o tim blagotvornim plodovima koji se mogu izvući iz patnje, vidi: M. Vugdeliija, *Patnja i bol u svjetlu Biblije i ljudskog iskustva*, Zagreb, 1993., str. 1-444; F. Vidović, *Patnja - znak izabranja ili prokletstva?*, u: M. Cifrak (ur.), *O Kraljevstvu nebeskom - Novo i staro*. Zbornik radova u čast Bonaventuri Dudi (KS), Zagreb, 2001., str. 421-441; Ž. Puljić, *Ima li ljudsko trpljenje smisla?*, u: M. Josipović - F. Topić (ur.), *U službi Riječi i Božjega naroda*. Zbornik u čast mons. dr. Mati Zovkiću (Studia Vrhbosnensia - 14), Sarajevo, 2007., str. 747- 770.



još više utjehe, ili da iz toga izvede neko veće dobro ...".<sup>108</sup> Na istoj crti se nalazi i Henrik Suzo kad kaže: "Patnja preobražava zemaljskoga čovjeka u nebeskoga". Sve to pokazuje da patnja i žalost mogu uroditi pozitivnim duhovnim plodovima i da se tako mogu pretvoriti u radost. Već Pavao napisa: "Onima koji Boga ljube sve ide na dobro" (Rim 8,28).<sup>109</sup>

Dolaze nam lako u misao ova tumačenja našega blaženstva: Blaženi koji podnose patnju, oni će pomoću toga postati potpuno i cjelovito ljudi. Uvijek iznova se čita u životopisima umjetnika, svetaca ili filozofa, koliko je ljubavi i ljepote i spoznanja nastalo često u jednom životu neprestane tjelesne ili duhovne boli. Thornton Wilder posvećuje svoju knjigu *Die Iden des März* jednom prijatelju koji "je nepokretan i slijep, gotovo više od dvadeset godina, mnogim ljudima dijelio mudrost, životnu odvažnost i veselost", i u liku *Luciusa Mamiliusa Turinusa*, duhovnom središtu knjige, podiže on njemu jedan uistinu nezaboravni literarni spomenik.

Svako iskustvo smrti voljene osobe stavlja nas neposredno u odnos s Bogom, davateljem života. Tješiti znači, ožalošćenome dati život. Tješiti znači, posvetiti se ožalošćenome, dopustiti da on ima udjela na mome životu i učiniti ga pozornim na ono što nosi život onoga koji tješi i onoga koji je ožalošćen. Stoga je žalost nutarnje stavljena u odnos na utjehu; iako ona nema ništa što tješi, ipak je ona točka spajanja s utjehom. Jer i utjeha, jasno na konačnoj utjesi kraljevstva Božjega, priključuje se na ništa. Stoga tko ne može tugovati, ne može se ni utješiti. Drugim riječima, žalost je preduvjet za utjehu.

Ako stoji da je u žalosti uvijek prisutna želja za neokrtnjenim životom, onda vrijedi to sigurno i za svjetsku žalost (*saecularis tristitia*). Ali to ne važi samo za tu žalost. I žalost nad vlastitim i tuđim grijehom spada tu. Grijeh je uvijek promašeni život, uništena životnost. Žaljenje nad tim je žaljenje nad promašenim životom. I toj žalosti vrijedi Isusovo blaženstvo: žalost nad vlastitim pogriješkama protiv života drži otvorena vrata preko kojih može ući oprostjenje koje stvara život.<sup>110</sup>

Ipak, iskustvo pokazuje da postoje dva tipa tugovanja, dvije vrste žalosti. Prva vrsta uključuje gubitak nade; postavši

<sup>108</sup> Navedeno prema: F. Mušura, *Proglas zakona ljubavi. Analiza Isusova Govora na gori* (Svjetlo Riječi), Sarajevo, 1990., str. 50.

<sup>109</sup> Potanje o tome, vidi apostolsko pismo: Ivan Pavao II., *Spasonosno trpljenje* (KS), Zagreb, 1984.

<sup>110</sup> Vidi: H. Weder, *Die "Rede" der Reden*, str. 59.

nepovjerljiva za ljubav i za istinu, takva žalost kida i razara čovjeka iznutra. Ali postoji također tugovanje koje je uzrokovano suočenjem s istinom, koje vodi čovjeka da se podvrgne obraćenju i da rezistira zlu. To tugovanje liječi (iscjeljuje), jer uči ljude da se nadaju i da ljube iznova. Judina očajna žalost je tipičan primjer za prvu, a Petrova pokajnička žalost za drugu.<sup>111</sup>

U našem blaženstvu se oni koji tuguju na ispravan način proglašavaju blaženima i stoga jer ih njihova žalost čisti i oplemenjuje; ona im i na taj način postaje izvorom i snagom za istinsko dobro i pravu sreću. Iskustvo pokazuje da čovjek postaje sposoban za blaženstvo samo pomoću žalosti kao supatnje s čitavim stvorenjem i na patnji Kristovoj.<sup>112</sup>

Ovdje nam može pomoći Pavao. On razlikuje jednu svjetovnu žalost koja vodi u smrt, dakle jednu beznadno očajnu žalost. Ali s druge strane preporučuje on zajednici u Korintu jednu "žalost po Božju" koja "rađa neopozivo spasonosnim obraćenjem" (2 Kor 7,10). Vjerojatno iza toga stoji kod Pavla jedno iskustvo koje nam nije strano: Gdje mi u pouzdanju na Božju vjernost žalosti nad našim vlastitim promašajem, nad nama počinjenom nepravdom ili nad bolnim gubitkom bilo koje vrste damo dovoljno prostora i vremena, gdje mi njezinu pritisku za sjećanjem, za pripovjedanjem i saopćivanjem, za shvaćanjem i prerađivanjem udovoljimo, tada može ona neobično oslobađajuće djelovati, budući da nas ona vodi do oslobođenja, do izmirenja, do prihvaćanja onoga što se dogodilo, do nove odvažnosti za život i do novih početaka. Gledano s tog motrišta, može se reći: "Blažen tko se tako može žalostiti, jer on će u tome susresti Boga!"<sup>113</sup>

Ovo pozitivno iskustvo u našim osobnim situacijama žalosti vrijedi jednako tako, čak još mnogo više, za zajednicu vjernika, za Crkvu, kojoj su Isusova blaženstva prvenstveno upućena. Ona sama potrebuje ovaj dar spasonosne žalosti. Upravo u

---

<sup>111</sup> Usp. J. Ratzinger, *Jesus of Nazareth*, str. 86.

<sup>112</sup> Usp. Josemaria Escrivá de Balaguer, *Der Weg*, Nr. 58.

<sup>113</sup> M. Kehl, "Selig die Trauernden, denn sie werden getröstet werden" (Mt 5,4), str. 97. O tim pozitivnim plodovima koji se mogu izvući iz tugovanja govori i mudri Halil Džubran. U njegovoj refleksiji Mi i vi među ostalim čitamo i ovo: "Mi smo čeda tuge, a vi ste čeda radosti. Mi smo čeda tuge, a tuga je Božja sjenka koje nema u zlim srcima. (...) Mi plačemo i ridamo, o vi što se smijete, a ko se jednom u suzama okupa ostaje čist do kraja vremena. (...). Mi vas vidimo jer stojite na mračnome svjetlu, a vi nas ne vidite, jer sjedimo u svijetloj tami. Mi smo čuda tuge - mi proroci, pjesnici i muzičari. (...) Vi ste čeda nebržižnih radosti i nemarnih java; svoja srca prepuštate u ruke pustoši jer vas njeni prsti blago dotiču". U istom duhu i Ivan Raos veli: "Samo u golemoj nesreći čovjek je kadar svim svojim bićem doživjeti čovjeka i Boga" (Gastarbajteri).

našoj današnjoj Crkvi, gdje se zajednice i crkveni redovi moraju oprostiti od mnogih familijarnih oblika i struktura života, što uzrokuje žalost i nemir, trebamo mi pratioce za jednu "žalost po Bogu", koja nas uči opće oslobođenje i tako vodi na put k "Bogu svake utjehe". Jadikovanje nad promijenjenim vremenima ogorčuje; duhovno žalošćenje tješi. Nestanak nekih starih i omiljenih oblika i struktura vjerničkoga života daje priliku nastanku novoga, koje Bog želi probuditi u svojem narodu. Nije svako zlo za zlo!

3. TUMAČENJE DRUGOGA DIJELA BLAŽENSTVA: "ONI ĆE SE UTJEŠITI!"  
(ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται)

163

Prvo pitanje koje se ovdje nameće glasi: Tko će ih utješiti? Budući da je ovdje riječ o *božanskom pasivu*, odgovor je: Bog.<sup>114</sup> Isus tješi patnike i ožalošćene obećanjem utjehe koja dolazi od Boga. Apostol Pavao naziva Boga utješiteljem. Izriekom veli: "Neka je hvaljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, Otac milosrđa i Bog svake utjehe! On nas tješi u svakoj našoj nevolji, da bismo i mi mogli tješiti one, koji se nalaze u nekoj nevolji, onom utjehom kojom Bog nas tješi" (2 Kor 1,3-4). Da je Bog posebno bliz onima koji su skršena srca i shrvani nevoljama života, to ističe i psalmist kad kaže: "Blizu je Jahve onima koji su skršena srca, / a klonule duše spasava. // Mnoge nevolje ima pravednik, / ali ga Jahve od svih izbavlja" (Ps 34,19-20). U istom duhu u Pjesmi utjehe Izaija Bogu stavlja u usta ove riječi: "U prebivalištu visokom i svetom stolujem, / ali ja sam i s potlačenim i poniženim, / da oživim duh smjernih, / da oživim srca razbivenih" (Iz 57,15).<sup>115</sup> Dakle, Bog koji se definira kao Tješitelj, učinit će da doista nestanu uzroci žalosti.

Na koji način i kada će Bog utješiti ožalošćene? Je li to samo obećanje za budući život ili i za ovaj sadašnji svijet? Futur se u prvom redu odnosi na utjehu budućega Božjeg kraljevstva. Pavao kaže: "Držim da patnje sadašnjega vremena ne zaslužuju da se usporede sa slavom koja će se objaviti u nama" (Rim 8,18). Ali Isus sigurno misli i na sadašnjost, na neposrednu Božju

<sup>114</sup> Usp. P. Lapede, *Die Bergpredigt - Utopie oder Programm?* (Matthias-Grünwald-Verlag), Mainz, 1992., str. 37; G. Strecker, *Die Bergpredigt*, str. 36; A. Sand, *Das Evangelium nach Matthäus* (Regensburger Neues Testament), Regensburg, 1986., str. 101.

<sup>115</sup> Vidi G. B. Ginzel, *Die Bergpredigt: jüdisches und christliches Glaubensdokument* (Verlag Lambert Schneider), Heidelberg, 1985., str. 43.

utjehu koja dolazi na tajanstven način, razlijeva se u dušu kao sigurnost i pouzdanje. Ta Božja utjeha ublažuje već sada patnju, čini da se smijemo u suzama. Svojom utjehom Bog svjedoči da je na strani patnika i da s njim možemo računati u svim našim nevoljama. Uz pomoć te utjehe Isusov učenik razotkriva da nijedna patnja nije besmislena, pogotovo ne kršćanska, kao napor da se ostane vjerni Bogu. Tko vjeruje u Boga utjehe, neće nikada izgubiti nadu i pasti u očaj.

Grčka riječ παρακληθήσονται prevodi se s "oni će se utješiti". Ona dolazi od glagola παρακάλειω. Doslovno značenje toga glagola znači: "zvati na nečiju stranu". To bi se odnosilo na čin pozivanja nekoga na nečiju stranu za pomoć. Otuda značenja: dozivati, pozivati; pozvati u pomoć; poticati, obodriti, ohrabriti; utješiti.<sup>116</sup> U grčkom je taj glagol poprimio zakonsku nijansu kao "zakonski savjetnik", "branitelj", "zagovaratelj", "pobornik", "odvjetnik", "advokat" (=pozvan, pozvan za).<sup>117</sup> Hebrejski ekvivalent je *naham* (נחם) koji u pielu znači: ohrabriti, utješiti. Izaija govori o istinskoj utjesi naroda Božjega koja se sastoji u tome da mu je "ropstvo okončano, da mu je krivnja okajana" (Iz 40,1-2). U Talmudu iščekivani Mesija se često naziva "Utješitelj" (מנחם : *Menahem*).<sup>118</sup> Ta utjeha ili ohrabrenje je snaga da se prihvati žalost i da se podnese nevolja s osvjedočenjem da je Bog s nama.

Slučaj ožalošćenih je dosta jasan. "Utjeha" koja se njima obećaje, priziva u pamet poslanje vjesnika radosne vijesti iz Iz 61,1-2: on je zadužen da navijesti radosnu vijest siromasima i da "utješi ožalošćene". Ali u drugom blaženstvu Bog sam će biti autor te "utjehe". Taj način govora je u skladu s onim proročanstava utjehe u Deuteroizaije. U Iz 49,13 se čita: "Kličite, nebesa, veseli se, zemljo, podvikujte, planine od veselja, jer Jahve tješi narod svoj, on je milosrdan nevoljnima"; u Iz 57,18 slušamo: "Izliječit ću ga (tj. svoj narod), voditi i utješit one što s njime tuguju" (usp. Iz 66,12-13). Iz konteksta proizlazi da se tu radi o eshatološkom spasenju koje koincidira s inauguracijom kraljevstva Božjega. U židovstvu, riječ "utjeha" je gotovo tehnički termin za označavanje eshatološke sreće: "Tvoje oči će vidjeti

---

<sup>116</sup> Usp. J. Maniparanpil, *Happiness of the Mourners! (Mt 5,4)*, u: *Jeevadhara* 230 (2009.), str. 121-122.

<sup>117</sup> Usp. F. Zeilinger, *Ein Kommentar zur "Bergpredigt"*, str. 40. 'Advokat' je onaj koji je dozvan, koji pomaže, branilac, koji za onog nastupa koji to sam ne može.

<sup>118</sup> Vidi: Strack - Billerbeck, I., str. 66; II., str. 124-126; G. Strecker, *Die Bergpredigt. Ein exegetischer Kommentar* (Vandenhoeck & Ruprecht), Göttingen, 1984., str. 36, bilj. 31; D. A. Hagner, *Word Biblical Commentary. Matthew 1 - 13* (Th. Nelson Publishers), Nashville, 1993., str. 92.

utjehu Jeruzalema” (Targum Iz 32,20), “Vi ćete vidjeti utjehu Siona” (*Bar syr* 44,7).<sup>119</sup> Lk 2,25 je jeka toga rječnika, kad kaže da je starac Šimun “očekivao utjehu Izraela”; izričaj ima istu vrijednost kao i drugi u kojem se kaže da je Josip iz Arimateje “očekivao kraljevstvo Božje” (Mk 15,43; Lk 23,51). Luka govori i o “onima koji čekaju otkupljenje Jeruzalema” (2,38; usp. 21,28). To “otkupljenje” koincidira također s dolaskom kraljevstva Božjega (usp. 21,31). Sastavljači evanđelja vjeruju da je Isus Mesija i da u njemu i preko njega Gospodin uspostavlja svoje Kraljevstvo u kojemu više neće biti tuge, žalosti i suza (usp. Otk 7,17; 21,4). “Ožalošćene” se sada proglašava “blaženima” jer su oni nadarbenici Kraljevstva nebeskoga.<sup>120</sup>

Kako se vidi, Tritoizaija, prorok koji je djelovao u vrijeme babilonskoga sužanjstva, proriče za eshatološko, mesijansko vrijeme kao jednu od bitnih Mesijinih uloga upravo to, da će “on utješiti odnosno razveseliti ožalošćene na Sionu” i “dati im vijenac mjesto pepela i ulje radosti mjesto ruha žalosti, pjesmu zahvalnicu mjesto duha očajna” (Iz 61,2-3). Kad se ispuni to vrijeme, doći će Gospodin i utješiti svoje siromahe (usp. Ps 23,4; 71,21; 86,17; 94,19); on će biti njihova Utjeha, njihov Tješitelj. “Oni će se utješiti” - to je upravo ispunjenje toga starozavjetnoga obećanja progonjenima i nevoljnima. Ispunjenje se počinje ostvarivati u Isusovim riječima i djelima. Iako još uvijek tuguju, oni se već proglašavaju blaženima jer Kraljevstvo stupa na scenu. Njihovo je spasenje na dohvat ruke.<sup>121</sup>

Kako se Isus odnosi prema patnicima i ožalošćenima? Izgovorio je svima nama dobro poznate riječi: “Dođite k meni svi koji ste umorni i opterećeni i ja ću vas odmoriti” (Mt 11,28). U sinagogi u Nazaretu primjenjuje na sebe sljedeće riječi Izaije proroka: “Duh Gospodnji na meni je, jer me Jahve pomaza, posla me da radosnu vijest donesem ubogima, da iscijelim srca slomljena ... da razveselim ožalošćene” (Iz 61,1-3). Sažimajući njegov život i djelovanje Luka veli da je išao okolo “čineći dobro i ozdravljajući” (Dj 10,38). Dakle, drugo blaženstvo se uklapa u Isusovo poslanje.

<sup>119</sup> Usp. G. Dalman, *Die Worte Jesu*, I., str. 89-90; H. Strack - P. Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, II., München, 1924., str. 124-126; O. Schmitz - G. Stählin, παρακαλέω, u: ThWNT, V., str. 790.

<sup>120</sup> Usp. A. Rebić, *Blaženstva*, str. 41.

<sup>121</sup> Usp. H. Merklein, *Die Gottesherrschaft als Handlungsprinzip* (Echter Verlag), 1978., str. 54; D. A. Hagner, *Word Biblical Commentary. Matthew 1-13* (Th. Nelson Publishers), Nashville, 1993., str. 92.

U svom govoru iza posljednje večere, prije svoje muke, navješćuje Isus dolazak "jednoga drugog Tješitelja" (Iv 14,16), dolazak Duha Svetoga. On je "Branitelj" ili "Tješitelj", ako se uzme grčki pojam "Parakletos", koji je prijevod hebrejskog termina *Menahem* što znači "Tješitelj". Dar utjehe Duha Svetoga je trajne naravi: život u punini nad kojim smrt više nema nikakve moći. Jednu takvu utjehu može samo Duh Sveti, istinski "Utješitelj - Paraklet" ostvariti, jer samo on može istodobno preobraziti. Preobrazba je nužni preduvjet za božansku utjehu i usrećujuće blaženstvo.

Duh je *Tješitelj* jer nam jamči ne samo stabilnost u sadašnjoj situaciji i u relativnom otvaranju budućnosti, nego i jer nam dolazi u pomoć podržavajući nas u teškim situacijama i pretvarajući ih u pogonsku snagu našega rasta i uzvišenja. I doista, u velikim napetostima i bezizlaznim situacijama Duh Božji pritječe u pomoć ljudima. On ih snaži, tješi i prosvjetljuje. Pomaže im da osjete da je Bog prisutan u stvorenju, u uvjetima zemaljskoga života i ljudske povijesti, da žive u sigurnosti, u snazi i u dostojanstvu zajedništva s njim.

Istina, blaženstvo onih koji tuguju treba se tumačiti eshatološki. Odsutnost boli i punina očekivane utjehe (Mt 5,4) ostvaruje se samo onkraj smrti, u budućem Božjem kraljevstvu: "utješit će se" (παρακληθήσονται), u futuru. U Otkrivenju čitamo da će Bog tada "otrti svaku suzu s naših očiju, neće više biti ni smrti ni patnje, ni tuge, ni jauka, ni boli više neće biti jer - prijašnje uminu" (Otk 21,4).<sup>122</sup> To ipak ne znači da se utjeha koju naviješta ovo blaženstvo primjenjuje "isključivo na onostrani svijet. Već sada, u ovom našem vremenu, postoji jedna početna radost, nepotpuna, ali stvarna.<sup>123</sup> Kada jedan čovjek počinje gledati i živjeti iz Božje perspektive, kada je on sudrug na Isusovu putu, tada on živi po novim standardima, i nešto od eshatona, od stvarnosti koja ima doći, već je prisutno".<sup>124</sup> Naše blaženstvo preuzima proročka obećanja i stavlja u odnos s onima koji vide ovaj pateći svijet onakvim kakav on jest i koji nisu zavedeni njegovim privlačnostima kao "oni koji se smiju" (Lk 6,25). To već

---

<sup>122</sup> Usp. B. Lujčić, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka* (KS), Zagreb, 2010., str. 119. U tom pravcu nas upućuje i Pavao kad kaže: "Držim da patnje sadašnjega vremena ne zaslužuju da se usporede sa slavom koja će se objaviti u nama" (Rim 8,18).

<sup>123</sup> Usp. G. Strecker, *Die Bergpredigt*, str. 36.

<sup>124</sup> J. Ratzinger, *Jesus of Nazareth*, str. 72. Usp. B. Lujčić, *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka* (KS), Zagreb, 2010., str. 118: "Ali ta eshatološka utjeha odnosi se i na sadašnjost ukoliko zahvaća one koji su ožalošćeni već u ovom vremenu".



ovdje i sada urađa blaženim životom. Drugim riječima, Isusova prisutnost osigurava suzama ožalošćenih “blaženstvo” već od sada, dok ih podržava u nadi njegove buduće potpunosti.<sup>125</sup> Snagom te kršćanske nade Božja utjeha se na tajanstven način razlijeva u duše vjernika u obliku smiraja i pouzdanja i tako ublažuje patnju i omogućuje nam da se smijemo u suzama. Tko vjeruje u Boga, neće izgubiti nadu i pasti u očaj ni u najtežim kušnjama i nevoljama. Njemu i tada lebde pred očima Isusove riječi: “U svijetu ćete imati muka, ali budite hrabri, ja sam pobijedio svijet” (Iv 16,33). “Blaženstvo je poziv na hrabrost i optimizam koji se mogu crpiti iz mira, utjehe i nade koje dolaze od Boga. To je prvenstveno poziv učeniku da u kušnjama patnje ne izgubi povjerenje u Boga”.<sup>126</sup>

167

Već Izaija proriče da će Bog “uništiti smrt zasvagda. I suzu će sa svakog lica, ..., otrti” (Iz 25,8; 35,10; usp. Otk 7,15-17; 21,4). Time prorok želi reći da će čovječanstvo kao cjelina biti oteto patnji i smrti i imati udjela na božanskom životu. Kada se ispuni to proroštvo, kada budu okončani “dani tvoje žalosti”, tada će “Jahve biti tvoje vječno svjetlo” (Iz 60,20),<sup>127</sup> tvoja Utjeha. Da je Bog one koji tuguju pomoću Isusa, našega uzvišenoga Gospodina, uveo u svoj životni prostor, to označuje najvišu moguću utjehu. Jer Božja utjeha sastoji se u tome da on dopusti da ožalošćeni imaju udjela na njegovu vlastitom životu, a to znači na životu naprosto. Snagom te utjehe stanje žalosti i smrti bit će konačno promijenjeno u stanje radosti i sreće.<sup>128</sup>

#### 4. ZAKLJUČNE MISLI

Što se tiče blaženstva ožalošćenih, naznake kadre da rasvijetle njegovo tumačenje manje su brojne i manje rasvijetljujuće od onih u drugim blaženstvima. U ovom slučaju odlučna naznaka stoji u parenetskom usmjerenju koje je Matej dodijelio čitavoj

<sup>125</sup> Usp. G. Giavini, *Discorso della Montagna* (EMP), Padova, 1980., str. 40; W. Wiefel, *Das Evangelium nach Matthäus* (Evangelische Verlagsanstalt), Leipzig, 1998., str. 85.

<sup>126</sup> F. Mušura, *Proglas zakona ljubavi. Analiza Isusova Govora na gori* (Svjetlo Riječi), Sarajevo, 1990., str. 53. Vjera da Bog može preokrenuti žalost u radost često izlazi na vidjelo u Bibliji i židovskoj predaji (vidi: Iz 60,20; 66,10; Jr 31,13; Bar 4,23; Ps 126,2-6; Otk 21,4).

<sup>127</sup> Usp. V. Hildebrandt, *Gedanken zu zwei Seligpreisungen*, u *Pastoralblatt* 2 (2009.), str. 43.

<sup>128</sup> Usp. B. Lujčić, *Kratki uvod u novozavjetnu poruku* (KS), Zagreb, 2006., str. 75.

seriji blaženstava. Ako Matej nije dodao neku precizaciju jedino oznaci ožalošćenih, to je učinio jer je smatrao da je njezin religiozni domet dovoljno jasan. To je važno s točke gledišta našega studija: ne radi se više o osobama koje trebaju podnositi bolnu sudbinu, već o osobama koje su animirane određenim raspoloženjima srca koja su mila Bogu i u skladu s evanđeoskim idealom. Nije lako odrediti točnu narav tih raspoloženja; protumačili smo zašto nam izgleda da zaslužuje prednost tumačiti je u funkciji antiteze koja suprotstavlja sadašnji svijet i onaj budući.

Osim što Isus u ovom blaženstvu upućuje na buduću potpunu utjehu, na kraju povijesti, bilo osobne bilo cjelokupnoga čovječanstva, on nam stavlja na znanje da je jedna stvarna i tajna utjeha već sada dohvatljiva, u vremenu patnje i progonstva. Sa svojom riječju, koja objavljuje učenicima Božju ljubav za njih, uvodeći ih u jedan drugi način shvaćanja patnje i boli, Isus upućuje na najuzvišeniju i najistinskiju moguću utjehu. Tako, utjeha Izraela koju nagoviješta Izaija ostvaruje se u stupnjevima. Radost i utjeha sada su pomiješane sa žalošću, kao jedan smješak među suzama. Ali smješak ne će biti nikada nadvladan. Pripada mu vječnost (Mt 25,46; usp. Iv 16,16-22; 1 Kor 7,30-31; Rim 8,18-39).

I mi danas živimo u jednom svijetu punom nepravde, nasilja i korumpiranosti. Osjećamo se razdraženima i nemoćnima. Ali, od nas se traži da ne izgubimo smjelost, nego da očuvamo pouzdanje u Boga. Traži se da ne podlegnemo diktatu prevladavajućih mišljenja, nego da mu se opremo. Mi stvari trebamo promatrati s ispravne perspektive i u kategorijama Božjih vrijednosti. To nas potiče da vidimo povezanost križa i uskrsnuća.

Isus izrijeком od svojih učenika traži: "Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom" (Mt 16,24). Očito je da Učitelj ovdje ne veliča križ kao takav, jednako kao što u našem blaženstvu ne veliča žalost kao takvu. Riječ je o križevima i žalostima koji proizlaze iz učenikove vjernosti Učitelju i njegovu putu, iz njegove zauzetosti u oslobađanju ljudi od svih nepravdi i nevolja koje te nepravde proizvode. Takvi križevi i takve žalosti koji su u funkciji oslobađanja ljudi su spasonosni, i ne smije ih se odbaciti ukoliko se želi ostati vjerni Isusu. Samo u tom smislu može se govoriti o sjedinjenju naših patnji s Kristovom otkupiteljskom mukom. U stvari, ta muka je plod Isusove zauzetosti u oslobađanju ljudi od svih mogućih ropstava. Ljude koji su spremni prihvaćati i podnositi takve križeve i žalosti, Isus s pravom proglašava blaženima. Kako se vidi, autentična kršćanska mistika patnje

ne isključuje djelatnu borbu protiv patnje i boli. Te dvije stvari se ne isključuju, nego se radije nadopunjuju i upućene su jedna na drugu. Dakle, Isusovu patnju dijeliti i s njim nositi "griješ svijeta", i time svo zlo, koje u njemu vlada sa svim njegovim nemilosrdnim posljedicama kao nepravda, neizreciva patnja i smrt.

Žalost koja se proglašava blaženom nije trenutačni pokret jednoga dobrog srca, koje je dirnuto bijedom drugoga. Ako bi se radilo samo o žalosnom suosjećanju, onda bi kritičar s pravom rekao: "S vašim suosjećanjem ne mogu ja ništa započeti. Bilo bi mi draže, ako biste moje boli blažili i pronašli sredstvo protiv mojih patnji". Stoga bi bio čisti cinizam ako bismo od onih koji tuguju tražili da strpljivo prihvate svoju bijedu s jedinim obrazloženjem da se Bog već brine za to da barem iza smrti u nebu bude sve bolje. Samo iskrena empatija s patnicima i djelatna spremnost da im se pomogne otvaraju vrata da se ožalošćene uzme na put žalosti koja čini blaženim.

Duh Sveti je Isusa u njegovoj spasonosnoj mucu "utješio", on ga je uskrisio. Ta "utjeha" je kao "blažena nada" dana onima koji ga nasljeđuju (Tit 2,13). Vjernik dijeli s Isusom ne samo žalost, nego i nadu na oslobođeni i proslavljeni svijet. Time što kršćanin "svakodnevno uzima svoj križ na se" (Lk 9,13), on je već "blaženi" svjedok vjere u uskrsnuće, koje Duh Sveti proizvodi.

Istina, i vjernik i nevjernik neizbježno se moraju suočiti s najvećim čovjekovim neprijateljem, sa smrću. Ipak tu postoji golem razlika. Za razliku od nevjernika, koji nema nikakve nade iznad smrti, koji se zatvorio Bogu i odbio njegovu utjehu, vjernik je praćen i nošen nadom. Tako može on tu nadu i drugima posredovati.

I poslije uskrsnuća Kristova svijet je duboko označen križem, jer nemamo nikakva recepta za eliminiranje smrti, bijede, žalosti. Nemamo recepta da učinimo od ovoga svijeta raj. Ljudima trebamo reći: imajte pouzdanje u Krista koji je pobijedio svijet. Spasonosni događaj svijeta se već dogodio: jedan od nas, polazeći iz svijeta i noseći ga sa sobom, dospio je do Boga. Odvažnost kršćanina je nemoć križa, jer Krist je pobijedio na križu. Mi gledamo i uzimamo s mirom sudbinu svijeta, jer znamo: postoji jedan koji je pobijedio, a to je Gospodin naš Isus Krist. Orjentirajući čitavi naš život na tu vjeru u Gospodina, imamo pravo ostati u miru, što god nam se dogodilo.

Slijediti Isusa do na Kalvariju ne znači dakle zaputiti se putem žalosti, podvrgavanja ili nesreće. To radije znači izabrati put života, slobode i sreće. U svjetlu ovoga blaženstva odricanje

i žrtva u smislu Isusa Krista ne predstavljaju se više kao razaranje i samoosakaćenje, nego kao primanje "vječne utjehe" u uskrsnuću (usp. 2 Sol 2,16).

"BLESSED ARE THOSE WHO MOURN:  
FOR THEY SHALL BE COMFORTED" (Mt 5,4)

*Summary*

170 — *Those who do not conform to evil and resist models of behavior, that they are pressured to accept because ,evryone does it', will mourn but they are happy. The world cannot tolerate this kind of resistance; it demands conformity. It considers this mourning to be an accusation directed against the numbing of consciences. And so it is. That is why those who suffer persecution will mourn for the sake of righteousness and put things to rights. This is the strenght to accept sorrow and oppose oppression with the conviction that God is with them.*